

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

POLITICKÝ VÝVOJ NA KARLOVARSKU PO ROCE 1918.

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Matouš David

Historie pro vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Breitfelder, Ph.D

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Karlovy Vary, 26. června 2014

.....

vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Miroslavu Breitfelderovi, Ph.D, za jeho obětavý přístup, podnětné rady a času, který mi během formování této práce věnoval.

OBSAH

1 ÚVOD	1
2 NACIONALISMUS	4
2.1 Charakteristika	4
2.2 Počátky nacionalismu.....	5
3 AKTIVISTICKÉ KŘÍDLO	6
3.1 Profil DSAP.....	6
3.1.1 Období 19. století a 20. století do roku 1918 na Karlovarsku	7
3.1.2 Období 1918-1928 na Karlovarsku	10
3.2 Založení KSC a politické působení na Karlovarsku.....	12
3.3 Ostatní strany z aktivistického křídla působících na Karlovarsku.....	14
3.3.1 Profil BdL	14
3.3.2 Profil DCV.....	15
4 NEGATIVISTICKÉ KŘÍDLO	16
4.1 Profil DNP	16
4.1.1 DNP před rokem 1918.....	17
4.1.2 DNP a její působení v Karlových Varech.....	18
4.1.1 DNP po roce 1918.....	19
4.2 Profil DNSAP.....	21
4.2.1 DNSAP na Karlovarsku.....	23
5 POKUS O SECESI	25

5.1 Nastolení Československé státní moci.....	27
6 VOLBY DO OBECNÍCH ZASTUPITELSTEV ROKU 1919.....	30
7 ROK 1920 A PARLAMENTNÍ VOLBY.....	32
8 NACIONALISMUS A JEHO VLIV NA KARLOVARSKU.....	38
8.1 Spolky.....	38
8.2 4. března 1919 – Symbol odepřené integrace.....	39
8.2.1 Karlovy Vary během 4. března 1919.....	40
8.3 Vlivu nacionalismu na jednotlivce.....	41
8.4 Vliv nacionalismu na politické strany.....	41
9 ZÁVĚR.....	43
10 SEZNAM LITERATURY.....	49
11 PŘÍLOHY.....	52

1 ÚVOD

Zvoleným tématem pro mou práci je politický vývoj na Karlovarsku v období rozpadu Rakousko-Uherské monarchie a vzniku samostatné Československé republiky. Převážně jsem se zaměřil na roky 1918-1920, jelikož je považuji za zásadní pro další vývoj naší mladé republiky. Položil jsem si také otázku, do jaké míry tehdy sílící nacionalismus ovlivnil politické spektrum a kulturu politických stran a spolků.

Přikládat v posuzovaném údobí větší mocenskou váhu regionům samotným zdá se býti pošetilé, ale pokusme se trochu oprostít od zaběhnutých zvyků přikládat největší vliv na centralizovanou metropoli, v tomto případě Vídeň později Prahu, jako garantů a nositelů státnosti. Ona regionální politika v sobě skrývala víc, než jsem si chtěl z počátku připustit. Uvědomil jsem si jeden fakt, že její vliv na formování společnosti byl tehdy nesmírně důležitý ne-li rozhodující. Skrze spolky a organizace získávala rodící se politická uskupení na vážnosti a důvěryhodnosti. Jedním z takových prostředků pro tento zisk byl právě nacionalismus. Je paradoxní, že právě pod značným vlivem onoho nacionalismu, vznikala tehdejší Československá republika, ale také pod tímto vlivem zanikla. Na co narážím? Chtěl bych pomocí této práce poukázat na to, jak se nacionalismus etabloval do tehdejší společnosti a jak jí v podstatě do značné míry formoval. Byl tak silný vliv nacionalismu v regionu důsledkem vzniku ČSR nebo zde byl zakořeněn mnohem dříve?

Rozpad Rakouska-Uherska měl nesporný vliv na geopolitický vývoj tehdejšího světa, nesmíme zapomenout, že budoucí Československo bylo jeho součástí. A součástí Československa byla také ta osudová pohraničí, kde národnostní boj zachvátil celou společnost. Odepřená integrace našich německy hovořících občanů přispěla, nebál bych se tvrdit, že velice výrazně, k posilování významu nacionalismu ve střední Evropě. Bylo asi zcela nevyhnutelné očekávat, že v rámci historického vývoje vztahů obou národů, dojde k jistým neshodám ve státoporných otázkách. Přesto si nikdo nedovedl představit, že vyústí až k tak katastrofálním závěrům.

Hlavní problém nacionalismu vidím v jeho interpretaci samotné. Mnoho představitelů z řad elit si utvořilo osobitý postoj, který si vyložili po svém a který také pod tímto vlivem šířili dál. A jako mnohokrát předtím, faktor, který selhal, byl především faktor lidský. Nacionalismus sám o sobě není ideologie hlásající zlo. Bohužel právě jeho špatnou interpretací docházelo a dochází k nespravedlnostem tak často. Navíc silný antisemitismus byl v Evropě zakořeněn po staletí, to je nesporný fakt. Faktem také zůstává, že takto silný antisemitismus se nejvíce

profiloval v nacionalistických stranách. Charakteristické pro karlovarskou oblast, je vedle antisemitismu, silný nárůst obav z českých přistěhovalců. Levná pracovní síla byla přímo demagogickým strašákem výlučně nacionalistických stran.

Německy hovořící obyvatelstvo snažice se chránit své zájmy národní, a s tím spojené zájmy osobní a ekonomické, na toto volání slyšelo. Proto hledá cestu jak co nejvíce omezit příliv „nežádoucích osob“, které by mohli narušit vnitřní integritu tradičních obyvatel Karlovarska. Nutno podotknout, že takové tendence převládali v celé Evropě. Hájit své zájmy, není nic špatného, dokonce by se dalo říct, že je to zcela přirozené. Ovšem nacionalismus je specifický tím, že se snaží uhájit své zájmy na úkor ostatních v rámci oné národnosti. A specifikovat národ, není tak jednoduché, jak se na první pohled zdá.

Kontinuita politického vývoje byla silně ovlivněna válkou nevídaných rozměrů, také proto se jí říkalo Velká válka, později první světová. Avšak co je důležité! Tato kontinuita byla ovlivněna především její dohrou. Rozpad starého soustátí a vznik států nových je samo o sobě velký akt. To, že tyto nové státy vznikly na troskách rozpadlé velmoci, přináší mnoho dílčích problému. Tak jako v případě Československa, kdy jedno z dědictví staré říše byl neřešený národnostní problém. Problém, protože národnostní rozepře, už tuto starou říši mohly položit o řadu let dříve. Problém, protože národnostní rozepře de facto položily náš nově vzniklý stát o dvacet let později. Jak byl tedy rozpadem Rakouska-Uherska ovlivněn politický vývoj na Karlovarsku po roce 1918 je otázkou stále živou a pro mě klíčovou.

Politické strany působící na Karlovarsku se v podstatě ze dne na den ocitly v novém prostředí. Byly zpřetrhány vazby na Vídeň, což musel být obrovský šok, protože jako taková byla Vídeň garantem jejich státní existence. Najednou měla tuto roli hrát Praha, což bylo pro všechny německé strany naprosto nepřijatelné. A samozřejmě jak šlo očekávat, tento nový stát zavrhl a pokusili se vytvořit jistou alternativu v podobě Deutschböhmen.

Karlovarsko tvořilo významnou část rodící se Deutschböhmen. A právě tato vznikající provincie nejvíce ovlivnila osud Karlovarska a jejich obyvatel. Formování Deutschböhmen bylo, ostatně jako ČSR či jiné nově vznikající státy, politický akt a jako na politický zájem politických elit na to také musíme pohlížet. Chtěl bych touto prací představit převážně vůdčí strany, které na Karlovarsku působily a výrazněji se angažovaly. Tradiční nacionalistické (negativistické) křídlo a stranu sociálně demokratickou, jež z počátku zaujala obdobný postoj jako strany nacionální.

Československo jako nový stát se na mezinárodní scéně představilo jako stát moderní. Republika, která hájí zájmy všech občanů. Dnes už víme, že tomu tak úplně nebylo. Proto dalším motivem pro mou práci byl osud obyvatel Karlovarska. V rámci této práce se samozřejmě zabývám nacionalismem výlučně německým z důvodů velice prostých, národnostní zastoupení zde na Karlovarsku bylo převážně německé, proto se může zdát, že jsem zaujatý. Český nacionalismus odsuzuji stejnou měrou.

Když se prezident republiky Tomáš G. Masaryk dne 22. prosince 1918 vrátil do vlasti, pronesl v Národním shromáždění poselství, v němž se také zásadně vyjádřil k otázce postavení sudetských Němců v novém státě a k jejich požadavkům. Řekl tehdy, že *„území obývané Němci je území naše a zůstane naším. (...) My jsme vytvořili náš stát; tím se určuje státoprávní určení našich Němců, kteří původně přišli do země jako emigranti a kolonisté. Máme plné právo na bohatství našeho území nezbytný pro průmysl náš i našich Němců mezi námi. My nemůžeme obětovat naše značné menšiny české, tzv. německému území.“* Po těchto jasných a jednoznačných slovech nabídl Masaryk ve svém projevu vzápětí ruku ke spolupráci. *„My jsme také přesvědčení, že hospodářský úspěch určuje naše německé krajany k nám. Závisí na nich, aby se k nám postavili správně. (...) Přeji si upřímně, abychom se co nejdříve dohodli. Přiznávám se, (...) nám je těžko zapomenout, že naši Němci dávali nejzruřivější kontingent pangermanismu. Ale přesto je přijmeme rádi, jestliže se rozhodnou ke spolupráci. Nikdo nám nemůže zazlívat, budeme-li po tolika trpkých zkušenostech opatrní, ale ujišťuji, že minority v našem státě budou požívat úplných národních práv a občanské rovnoprávnosti. (...) My nikdy nepřipustíme secesi našeho smíšeného severu. Vybudováním opravdové demokratické samosprávy máme vhodný prostředek pro rozřešení národní otázky“* (Kárník, 2000, s. 85)

2 NACIONALISMUS

Jelikož neustále používám pojem nacionalismus a pokouším se hledat jeho spojitost s politickým, ale i společenským vývojem na Karlovarsku, je potřeba objasnit jak vlastně nacionalismus chápu. Pro charakteristiku čerpám z vědeckých prací člověka, který tuto dobu vnímal velice citlivě a s jeho formulacemi se nejvíce ztotožňuji. Tím člověkem není nikdo jiný, než sociolog a filozof Emanuel Rádl. Jeho pojetí nacionalismu má nadčasový rámeček.

2.1 Charakteristika

Slovo nacionalismus má různý význam v různých zemích; nacionalismus, o který jde v dnešním Německu, možno nazývat „kmenovým“. Vyložím věc stručně.

1. Lidé se rozlišili v rasy podle svých vlastností přírodních, tj. tělesných, fyziologických, charakterových. Jsou to předně velké rasy jako běloši, černoši, mongolové, indiáni, malajci; ty se zase dělí na rasy drobnější. Rasy jsou dány přírodou, rasovost je člověku vrozena, jest pro něho osudem.
2. Lidé se také rozlišují v kmeny: kmeny indiánské (Siouxové, Aztékové atd.), kmeny z nichž povstali Čechové (Pšované, Zličané atd.); dále velké kmeny jako Germáni, Slované, Keltové atd. Kmen je na přechodu mezi přírodní rasou a kulturním národem: členové kmene předpokládají někdy společný původ z jednoho praotce, a žijí v instinktivním ovzduší způsobeném osudem, tj. ovzduší, daném jistými společnými vlastnostmi charakterovými a snad i tělesnými; obojí však se dají jen neurčitě vymezit. V tomto smyslu mají jakýs pudový >>cit sounáležitosti<<. Cítivají totiž mnohdy pudovou příbuznost k členům vlastního kmene a odpor k lidem kmenů druhých (k cizincům). Hranice kmene jako hranice rasy jsou dány přírodou a bývají mnohdy neurčité, protože jeden kmen na rozhraní přechází ve druhý (Slované a Germáni).
3. Národ v pravém smyslu slova (people, nation), jest duchovní jednotka lidstva; jest dán duchovní činností jednotlivců, tj. činností básníků, vědců, obchodníků, organizátorů, politických vůdců, mírovými smlouvami, přesnými státními hranicemi, politickým zřízením. Nikoli příroda, nýbrž organizační mohutnost lidského ducha tvoří národy. Všeljaké kmeny indiánské, černošské, mongolské atd. nejsou ještě národem; Čechové byli a jsou národem, jen pokud jsou organizováni v národ národní literaturou, politikou atd. (Rádl, 2003, str. 43-44).

2.2 Počátky nacionalismu

Začátky evropského nacionalismu je třeba hledat v období revolučních let 1848, o kterém se mluví především jako o „jaru národů“; ve skutečnosti však dokládá jednotu celého kontinentu. Revoluce tedy byla nadnárodní. Paradoxně však zároveň v mnoha zemích chtěla vytvořit moderní **národní stát**. Jedním rázem se v liberální solidaritě vzedmul evropský nacionalismus, vzápětí však upadl do rozbrojů a rúznic. Dalo by se říci, že tento neřešitelný rozpor náš politický obzor nepřekonal dodnes.

Dochované návrhy ze zasedání Říšského sněmu o sebeurčení národů pohřbila první ústava rakouské monarchie z r. 1849. Pod vlivem národnostně osvobozenického hnutí poslední třetiny 19. století se znovu vzedmula vlna národního sebeuvědomění.

Politické reprezentace jak na české, tak na německé straně využila situace a přenesla složité otázky o národnostních otázkách do politického podvědomí, které měly aktivizovat občanskou společnost (Seibt, 1996, str. 180-187).

V důsledku neochoty vzájemných ústupků došlo místo spolupráce k pasivitě a v prvním desetiletí 20. století bohužel v oboustrannou neshášenlivost. Zatím co politici byli skryti v parlamentech, politické spolky a strany v regionech mezi sebou vedly národnostní spory za účasti a podpory obyvatel. Takovýto obraz panoval i na scéně Karlovarské oblasti.

Nacionalismus se ve svých kořenech silně projevil na sklonku, tehdy nazývané, Velké války. Hlavně při jednáních o poválečném uspořádání Evropy. (Sborník Karlovarska, 1993, str. 158-159)

3 AKTIVISTICKÉ KŘÍDLO

Politický vývoj na Karlovarsku je neodmyslitelně spjatý s působením Německé sociálně demokratické strany - DSAP, která měla na Karlovarsku dobré zázemí a pověst. Bylo to také díky neobyčejně významnému politikovi Josefu Seligerovi, který v ní působil. Jeho politická činnost nesmírně ovlivnila politický vývoj po roce 1918 jak na Karlovarsku, tak v nově vznikající republice. Chtěl bych se zaměřit na činnost DSAP na Karlovarsku a její postupné začlenění do tzv. aktivistických stran. Pro pochopení hlubšího významu politického vývoje pro tento kraj, který DSAP zastupovala, je nutné nahlédnout před rok 1918. A to z prostého důvodu, DSAP v Karlovarském kraji hrála vůdčí roli v reprezentování postojů a názorů tehdejší společnosti. Snad jen s výjimkou samotných Karlových Varů, kde silnou základnu měla Německá nacionální strana - DNP, která v podstatě tvoří jakýsi názorový protipól DSAP. Pro pochopení hlubšího a rozhodujícího významu DSAP v kraji, je dobré si blíže přiblížit vznik silného zázemí na území Karlovarska.

3.1 Profil DSAP

Na přelomu srpna a září 1919 je ustavena Německá sociálně demokratická strana dělnická (Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei – DSAP), která navazovala na předválečné sociálně demokratické organizace, které na území Čech a Moravy existovaly od roku 1907 pod názvem „Zemský svaz“. V prvních parlamentních volbách (r. 1920) získala strana skoro 600 000 hlasů, tedy 11 % všech hlasů a tím získala 31 mandátů. Strana v pozdější době doplatila na vnitřní rozkol, kdy se v lednu 1921 odštěpila komunistická sekce známá pod názvem německá sekce KSČ, jež se později stala součástí jednotné Komunistické strany Československa - KSČ (Zatloukalová, 2008, str. 20)

V prvních měsících vystupovala rozhodně pro připojení k Rakousku a s ním pak k Německu, ale výsledek mírové konference v Paříži začínal být jejím politikům jasný dříve než občanským a nacionalistickým stranám, takže se už během jara 1919 přeorientovali na působení v republice a na stranickém sjezdu koncem léta (30. srpna až 3. září) v Teplicích-Šanově se strana konstituovala jako československá strana, opustila zápas o (státní) sebeurčení a začala bojovat v rámci československého státu za program *teritoriální a personální autonomie*.(Beran, 2009, s. 100-101)

Pod vlivem radikalizující se sociální situace po skončení války zažívala sociální demokracie mohutný příliv členů a stala se tak nejdůležitějším politickým subjektem mezi Němci v českých zemích.

V době vyhlášení československé samostatnosti v říjnu 1918 stál v čele strany *Josef Seliger* (1870-1920), který se účastnil jednání s československými úřady v prvních dnech po převratu a v jejich rámci trval na právu sebeurčení pro sudetské Němce – patřil k nevýraznějším představitelům pokusu o vytvoření německých separatistických provincií. Pod jeho vedením se sociální demokracie rovněž aktivně podílela na přípravě demonstrací 4. března 1919, reagujících na zákaz účasti německého obyvatelstva ve volbách do rakouského parlamentu, které vyvrcholily krvavými střety s českým vojskem. Během obecních voleb v červnu 1919 potvrdila sociální demokracie dominantní postavení mezi německými stranami – v Čechách získala přes 50% hlasů, na Moravě kolem 40%. (Malíř, Marek, 2005, s. 863)

Ve svém programu navázala německá sociálnědemokratická strana v národnostní otázce na teze brněnského programu z roku 1899, který předpokládal zavedení personální autonomie. V hospodářských a sociálních otázkách vycházeli němečtí sociální demokraté z vídeňského programu z roku 1901. Ideologicky se program opíral o austromarxismus a kritizoval „protirevoluční“ ráz nového státu. (Malíř, Marek, 2005, s. 864)

Německá sociální demokracie měla nejpropracovanější síť periodik již z dob před válkou. Ústředním periodikem se stal od září 1921 *Socialdemokrat (Sociální demokrat)*, vedle něj existovala i celá řada regionálních periodik, v Karlových Varech to byl *Volkszeitung (Lidové noviny)*. (Malíř, Marek, 2005, s. 865)

3.1.1 Období 19. století a 20. století do roku 1918 na Karlovarsku

Jak se tato významná strana formovala v Karlovarské oblasti, kde jsou její počátky a jak si vybojovala své čelní postavení na politickém výsluní, se pokusím popsat podrobněji.

Navzdory své důležitosti pro město toto téma není dosud zpracované. Jediné soustavné zpracování dějin města, které pochází od Vinzenze Prökla, je dovedeno pouze do sedmdesátých let minulého století. Další autoři se zaměřovali jen na dílčí otázky a politickým stranám nevěnovali pozornost. Pro marxistickou historiografii pak existovaly v Karlových Varech pouze jediné dějiny, a to byly dějiny dělnického hnutí. (Západočeský historický sborník č.4, 1998, s. 187)

Sociálně demokratické hnutí na Karlovarsku se až do 80-90 let devatenáctého století vyvíjelo ve společenských spolcích, odborných, vzdělávacích, podpůrných apod. V těchto spolcích se sdružovali sociálně demokraticky smýšlející dělníci, kteří se postupně stávali vůdčími osobnostmi těchto spolků. Nejintenzivnější činnost spolků byla zaznamenána v Aši a okolí, tedy v centru rozvíjející se průmyslové výroby. O stranické práci v pravém slova smyslu v pravém slova smyslu však nelze hovořit, chyběl politický program a pevná organizační struktura. Organizované sociálně demokratické hnutí se začalo na Karlovarsku šířit po konání Hainsfeldského sjezdu v r. 1889 (Veber, 2002, str. 463-471), na kterém byla vytvořena Jednotná sociálně demokratická strana Rakouska. Na sjezdu bylo přítomno i 10 delegátů hlásících se k německé národnosti z českých zemí. Jedním z nich byl Jindřich Dietl (Faltýs, 1979, str. 70,71), předseda odborového spolku malířů ve Staré Roli u Karlových Varů. Přesto se stále sociálně demokratické hnutí šířilo prostřednictvím vzdělávacích a odborových spolků. Politickou silou se stává sociální demokracie až po roce 1892, kdy III. sjezd Jednotné sociálně demokratické strany Rakouska přijal rozhodnutí budovat stranu na základě místních, okresních a zemských organizací (Faltýs, 1979, str. 71)

Krajská organizace sociálně demokratické strany pro Jihozápadní Čechy se ustanovila dne 3. srpna 1893 v Chrastavě u Sokolova. Krajským důvěrníkem (nejvyšší funkce krajské organizace) byl zvolen Johan Anton Jobst z Aše. Současně bylo rozhodnuto, že tiskový orgán sociální demokracie pro západní Čechy Volkswille bude přenesen do krajského sídla organizace – do Chebu. J. A. Jobst má nezastupitelný podíl na úspěšném rozvoji a činnosti sociální demokracie v letech 1893 až 1898. Zasloužil se o zakládání místních spolků soc. demokracie, které vznikaly téměř v každém sídle průmyslového podniku. Zemřel 31. března 1898. Jeho jméno zůstane neoddělitelně spjato s historií sociálně demokratického hnutí na Karlovarsku (Faltýs, 1979, str. 79).

První léta 20. století jsou poznamenány hospodářskou stagnací, provázené masovými stávkami. Stávky se vyznačují nejen hospodářskými požadavky, ale nesou politický charakter. Na Karlovarsku začala narůstat nespokojenost pracujících v lednu 1903 v souvislosti s pokusy vídeňské vlády omezit některá práva odborového hnutí. Velká shromáždění dělnictva proběhla i na 1. máje pod hesly „*osmihodinová pracovní doba, ochrana dělníků a za všeobecné volební právo*“. Mezitím se sešel společný sjezd Jednotné soc. demokratické strany Rakouska. I když sjezd probíhal pod vlivem událostí v Rusku (revoluce 1905), zůstala soc. demokracie u svého sociálního programu. Socialistickou revoluci neměla v programu a tím je nemohla mít v programu ani Karlovarská organizace. Dne 7. 11. 1905 bylo ve Volkswille

opublikováno prohlášení: „*Pracující lidé! Tento velký historický okamžik, jež prožíváme, je dějinnou událostí, kterou znovu vystupujeme pro rovné, přímé a všeobecné hlasovací právo. Jsme rozhodnuti toto právo vynutit generální stávkou a nejkrajnějšími prostředky*“.

K upevnění organizace dochází na krajské konferenci konané dne 11. února 1912. Od karlovarské organizace se osamostatňují okresy Aš, Cheb, Skalná, Mariánské lázně a vytvářejí samostatnou krajskou organizaci vedle organizace Karlovarské. Tím byla zavržena dosavadní výstavba sociálně demokratické organizace na Karlovarsku, odpovídající novému administrativnímu členění podle volebních krajů (Faltýs, 1979, str. 99)

Územně byly krajské organizace Karlovarska podřízeny zemské organizaci pro tzv. Deutschböhmen, založené na zemské konferenci v r. 1892. Následně, 21. května 1901 byl do čela zemské organizace zvolen Josef Seliger, stoupenec přeorganizování Rakouské monarchie na principu nacionální autonomie dle etnického federalismu. To představovalo rozdělení země české na dva územní celky – český (Tschechischeböhmen) a německý (Deutschböhmen).

Do druhého desetiletí 20. století – v období před první světovou válkou vstupuje sociální demokracie na území Rakouské monarchie jako nejsilnější politické uskupení. Měla k dispozici prostředky masového působení – silné odbory, tělovýchovné jednoty, síť konzumních a dělnických prodejních družstev, mládežnické i ženské organizace.

Ne jinak tomu bylo i na Karlovarsku. Roku 1911 čítala krajská organizace 175 odborových skupin se 16 506 členy, 19 ženských organizací a 1 600 členkami, 86 pěveckých a tělocvičných spolků s 4 729 členy a 24 konzumních spolků s 11 779 členy.

Členské organizace sociální demokracie:

Rok	Místní organ.	Členů
1905	40	Nezjištěno
1909	124	5 690
1911	178	9 100

Mohutná politická síla sociální demokracie se adekvátně odrážela i v účasti svých reprezentantů v Rakouském parlamentním systému. Předválečný antimilitarismus strany byl v souvislostech mezinárodních událostí a hospodářského postavení země opuštěn. Zabránit světové válce se sociální demokracii nepodařilo (Faltýs, 1979, str. 102).

3.1.2 Období 1918-1928 na Karlovarsku

DSAP je spíše známa jako aktivistická strana, ale vedla k tomu dlouhá a trnitá cesta, která byla provázena řadou ústupky, převážně z její strany. Z počátku totiž tato strana zastupovala vůdčí roli, při tzv. secesi v čele s významnou osobností této strany, Josefem Seligerem. Avšak postupem času se tato strana dokázala vyrovnat nejen s vnitřní rozepří, ale také dokázala najít společnou řeč s ČSR a jejími představiteli. A jak se postupně etablovala do nově vzniklého státu pojednává druhá část. Podrobněji bude rozebráno v kapitole: *Parlamentní volby 1920*.

Vyhlášení samostatnosti Československé republiky bylo v Karlovarském kraji, stejně jako i ve zbývajících pohraničních oblastech spojeno s otázkou státoprávního uspořádání ve vztahu ke koncepci tzv. Deutschböhmen, kterou zastávali i čelní představitelé DSAP (Seliger a spol.) i představitelé rakouské soc. demokratické strany ve Vídni (Faltýs, 1979, str. 13) Krajská organizace měla v tu dobu sídlo v Karlových Varech. Představenstvo strany čerpalo názorové směry z časopisu *Volkswille* a při politických jednáních se opíralo o poměrně konsolidovanou městskou a okresní organizaci. Přes svou politickou sílu nepřevzali iniciativu k zřízení nové státní moci.

Dne 30. října 1918 byl v Karlových Varech vytvořen Okresní národní výbor pod vedením dosavadního náčelníka okresního úřadu Viktora Tietze. Dne 2. listopadu 1918 dosadili sociální demokraté do tohoto Národního výboru své zástupce a následně i do okresní rady, která měla vykonávat státní moc až do voleb. Jediné rozhodující místo v Okresní národní radě obsadil soc. demokrat Karl Matouschek, (Faltýs, 1979, str. 13-17) funkcionář krajského aparátu strany, který obsadil vojenský referát. Z tohoto titulu se stal i předsedou Vojenské rady, jejíž úloha v roce 1918 tvoří samostatnou kapitolu dějin. Z pohledu současnosti je třeba ocenit (byť opožděnou) politickou činnost sociální demokracie v Okresní národní radě, která byla výkonným orgánem zemské vlády. V okrese představovala nedělitelnou politickou moc, zodpovídající za státní administrativu, zásobování, dopravu, bezpečnost, sociální a pracovní zabezpečení, zdravotnictví i finance. Okresní radě též podléhaly vojenské i církevní úřady, byla to moc neobyčejná. Autorita sociální demokracie vlivem politického projevu v nelehkých dobách roku 1918 i v následných letech 1919 a 1920 na Karlovarsku stoupala. V kraji se stala nejsilnější politickou stranou, jak prokázaly volby do poslanecké sněmovny v roce 1920. (DSAP v kraji získala 131 823 hlasů). (Faltýs – tabulka voleb, str. 47-48). Přes úspěšné volební výsledky se začínají v sociální demokracii prohlubovat ideově politické pozice, ovlivněné mezinárodním děním v dělnickém hnutí, zejména ruskou a německou

revolucí. Za názorového dělení uvnitř strany na levici a ultralevici (krajní levice v podobě komunistické strany), se dne 3. - 5. října 1920 sešel v Karlových Varech celorepublikový sjezd DSAP. Hlavními řečníky sjezdu byl Josef Seliger, dosavadní předseda DSAP za umírněnější křídlo a Karel Kreibich z Liberecké organizace za radikálnější křídlo. Podstata sporu mezi umírněnějším a radikálnějším křídlem byla v rozdílnosti názoru na uchopení moci ve státě. Seliger žádal, aby sjezd odsouhlasil dosavadní koncepci předsednictva strany, že dělnická třída uchopí moc pouze parlamentní cestou. Kreibich této koncepci samozřejmě oponoval. Převzetí státní moci prosazoval revoluční cestou po vzoru bolševické říjnové revoluce. Po bouřlivých diskusích skončil sjezd dočasným kompromisem. Při závěrečném hlasování přijal sjezd návrh umírněnějšího představenstva. Vznikající ultralevice byla tehdy přehlasována v poměru 295:144 hlasů. Tak byla jednota strany na čas zachráněna.

Vnitropolitický ideový boj sjezdem nekončí. Liberecká ultralevice chtěla docílené jednoty na sjezdu strany využít pro prosazení svého programu v základních organizacích. Na svou stranu získala během krátkého času řadu organizací, včetně organizace v Karlovarském kraji. Např. organizace v Sokolově, Nejdku, Ostrově, Staré roli, Žluticích, Habartově ale i organizace na Chebsku, Aši, ve Skalné a Mariánských Lázních podpořily výzvu Liberecké organizace na svolání mimořádné konference k prosazení nového programu strany. Umírněné vedení DSAP označilo postup stoupců liberecké ultralevice za frakční a libereckou organizaci dne 17. ledna 1921 vyloučilo ze strany. Předseda strany J. Seliger se tohoto rozkolu uvnitř strany již nedočkal. Zemřel dne 18. října 1920 ve věku necelých jednapadesáti let. Úmrtím dlouhodobého významného představitele sociální demokracie se uzavírá důležitá kapitola dějin sociálně demokratického hnutí na našem území. Činnost Josefa Seligera snad nejvýstižněji charakterizoval ve svém projevu nad rakví představitel německého poslaneckého klubu Dr. Lodgman: „*Věrný zásadám své strany jsi bojoval za práva Deutschböhmen a proto Ti jménem všeho obyvatelstva za všechno děkuji*“.

Po vyřešení politických rozporů ve straně nastává dvouleté období zaměřené na řešení hospodářských problémů. A tak tomu bylo i v létech následných. Koncem roku 1921 se zhoršila hospodářská situace a sociální postavení pracujících v celém pohraničí. Jednou z hlavních příčin byla deflační politika Československého státu, která měla upevnit hospodářské postavení jak na domácím tak i zahraničním trhu. Deflace však zpětně působila na rozvoj zahraničního obchodu. Vývozní krizí bylo postiženo celé Karlovarsko, kde byla soustředěna výroba na export: vývoz uhlí do Německa, vývoz světoznámého porcelánu, skla a textilie vůbec. Následky na sebe nenechali dlouho čekat. Karlovarsko bylo zasaženo

katastrofální nezaměstnaností, která začala ustupovat až koncem roku 1922, kdy nastalo postupné oživení výroby. (V létech 1923 až 1928 nezaměstnanost ustoupila vůbec. To bylo období konjunktury výrobní i obchodní.) (Faltýs, 1979, s. 111-117)

Politická práce DSAP reagovala vždy na řešení problémů spojených s dobou. V době hospodářské krise 1921, 1922 a v počátcích roku 1923 to byla především intenzivní spolupráce s německými odbory, volení zástupci za DSAP v obecních a městských orgánech prosazovali podpory a pomoc nezaměstnaným a jejich rodinným příslušníkům. Práci stěžovala nejednotnost dělnických požadavků a tak Jednotnou dělnickou frontu, po které bylo z různých stran voláno, se prosadit nepodařilo. Ve svém důsledku se to projevilo ve volbách do poslanecké sněmovny v r. 1925, kdy DSAP získala na Karlovarsku 84 026 hlasů, oproti roku 1920 o 47 797 méně. (V roce 1920 to bylo 131 823). Citlivé kyvadlo volebních výsledků se v roce 1929 vrátilo s mírnou tolerancí do dvacátých let s počtem 106 483 hlasů.

Karlovarsko v čele s aktivistickou stranou DSAP zakotvilo v ČSR (Olivová, 1991, str. 49-57)

3.2 Založení KSČ a politické působení na Karlovarsku

Takto silná strana, bohužel měla i mnoho vnitřních problémů, které postupně rezonovaly, až k neblahému konci jedné éry. Sílicí rozkol uvnitř strany jak ideologický tak mocenský, měl za následek rozštěpení strany na dva tábory. Radikální představitelé měli jinou představu jak uchopit moc v republice, a s tím se samozřejmě sociální demokraté nehodlala smířit. Její vliv sice už nikdy nebyl tak silný, za to však byla tato strana očištěna od radikálního křídla a mohla pokračovat v naplňování svého programu.

Co se týče samotné KSČ, v počátku na Karlovarsku neměla silné postavení, ale postupně nabývalo jejich hnutí na popularitě. Avšak měla mnoho konkurentů, již ve zmíněné DSAP, ale také nesmíme zapomenout na DNSAP, která se na dělnický živel také orientovala. A jak se s tím vypořádala Karlovarská krajská organizace a kde jsou její kořeny, je mým dalším tématem.

Levé křídlo DSAP, které se pak v roce 1921 stalo součástí KSČ, vedené Karlem Kreibichem, jako jediné z německého tábora zaujalo pozitivní stanovisko vůči ČSR. Jakmile se (koncem roku 1918) ukázalo, že v Německu revoluce nezvítězí, akceptovali republiku stanoviskem, že je lhostejné, jaké národnosti je utlačující buržoazie, a že celistvé, hospodářsky silné české země se spolu se Slovenskem, v republikové budoucnosti též industrializovaném, stanou dobrým základem pro budoucí socialistický stát. Sudetské oblasti jsou pro něj nezbytné, zatímco pro Německo by byly spíše zátěží. (Beran, 2009, s. 101-102)

Založení Komunistické strany v Českém pohraničí úzce souvisí s politikou Sociálně demokratické dělnické strany (DSAP) v dvacátých letech 20. století s činností Svazu sociálně demokratické dělnické mládeže. Vedoucí představitelé sociální demokracie, nejspíše záměrně opomíjeli reagovat na dění, vyplývající z nově vzniklé politické mezinárodní situace, zejména na výsledky první světové války a revoluční události v Rusku a Německu. Přes úspěšné volební výsledky v parlamentních volbách v roce 1920, dochází v sociální demokracii k ideovému tříbení a štěpení na dosavadní umírněnější levicový proud a na radikálnější formu tzv. ultralevice. Radikální levici představuje liberecká organizace, uplatňující uchopení státní moci revoluční formou po vzoru ruské říjnové revoluce, dosavadní umírněný proud, reprezentovaný předsednictvem DSAP v čele s Josefem Seligerem setrvává na dosavadní koncepci, že dělnická třída se může chopit moci pouze legální, tj. parlamentní cestou (Faltýs, 1979, str. 48,49).

Tento spor byl řešen na tzv. Karlovarském sjezdu, který vyústil udržení jednoty strany. Přes udržení jednoty strany diskuze o charakteru strany o charakteru strany v základních otázkách neustává. Diskutuje se též o jednadvaceti podmínkách, jejichž splnění je nutné pro vstup DSAP do Komunistické internacionály. K radikalizaci členstva v organizacích vedou i neutěšené sociální, zásobovací a další životní podmínky. Karlovarská krajská organizace řeší tyto problémy podle názorů členské základny nedostatečně, často jen zprostředkovaně přes odbory (Faltýs, 1979, str. 51,52,53).

Odklon členstva od politických vůdců a bouřlivé diskuze probíhaly zejména na Ašsku, Jáchymovsku (Jáchymov, Jakubov, Loučná), Kadaňsku, Karlovarsku (Dvory, Drahovice, Dalovice, Vysoká, Ostrov, Jenišov), a Nejdecku (Smolná, Pec, Pernink, Černava).

V nestálé situaci představitelé DSAP (po smrti J. Seligera řídí stranu 2 místopředsedové) vylučují radikální Libereckou levici dne 17. ledna 1921 ze strany.

Na Karlovarsku je reakce na vyloučení téměř okamžitá. Z iniciativy Jáchymovské organizace DSAP a z pověření okresního výboru DSAP Jáchymov byla svolána konference sociálně demokratické levice na 30. ledna 1921. Konference se konala v bývalé restauraci Myslivna v Ostrově nad Ohří. (Sborník, 1978, str. 5-9)

V roce 1976 byla na domě osazena pamětní deska, vystihující výsledky jednání konference: „V tomto domě se dne 30. ledna 1921 konala za přítomnosti 150 delegátů konference levice Německé sociálně demokratické strany dělnické Karlovarského kraje. Konference dala podnět k založení KSČ na Karlovarsku“. Ostrovská konference vyslala signál pro zakládání dalších

organizací KSČ: 6. února 1921 v Aši, 20. února 1921 ve Skalné, 27. února pro okres Sokolov. Dne 27. února se konal i konference v Drahovicích (Karlovy Vary) na které již Karel Kreibich, vůdce radikální liberecké levice, seznámil delegáty s výsledky ustavujícího sjezdu KSČ – německé oddělení, sekce III. Internacionály. Ustavující sjezd se konal dne 12. března v Liberci. Nato se Drahovická konference (Karlovy Vary) prohlásila za Komunistickou stranu západních Čech – Komunitische Partei Westböhmen, Sektion III. Internacionale, Kreisgebiet Karlsbad. Po karlovarské konferenci byly ustanoveny další okresní organizace: 28. března 1921 pro okres Nejdek, 10. dubna 1921 pro okres Jáchymov, 24. dubna 1921 pro okres Locket.

Pro souvislost dalšího vývoje nezbytně uvést, že ve dnech 14. až 16. května 1921 probíhal v Praze ustavující sjezd Komunistické strany Československa.

Následně ve dnech 30. října až 2. listopadu 1921 se v Praze konal slučovací sjezd Komunistické strany Československa, na kterém se všechny organizace vzniklé na Karlovarsku staly součástí jednotné Komunistické strany Československa (Sborník, 1978, str. 53-63).

Jediná nadnárodní strana v ČSR byla právě KSČ, paradoxně to byla strana, která chtěla republiku rozvrátit.

3.3 Ostatní strany z aktivistického křídla působících na Karlovarsku

Jejich počáteční role nebyla tak výrazná jako u DNP či DSAP. Přesto tyto strany na Karlovarsku působily, zejména na venkově. Pro lepší představu jsem alespoň stručně nastínil jejich profil:

3.3.1 Profil BdL

Leden 1920 dal vzniknout agrární straně „Svazu zemědělců“ (Bund der Landwirte – BdL). V prvních volbách získala strana téměř 250 000 hlasů a na Karlovarsku 52 140 hlasů. Poměrně brzy začala politicky spolupracovat s československými politickými zástupci. Pozitivní politická spolupráce byla usnadněna styky jejího předsedy Franze Křepelky s prezidentem T. G. Masarykem. Pročeskoslovenská politika byla v rámci strany oficiálně schválena v r. 1923. Po druhých parlamentních volbách v r. 1925 se členem vlády stal nový předseda strany BdL Franz Spina, jenž byl zvolen místopředsedou poslanecké sněmovny (Olivová, 1991, str. 78).

3.3.2 Profil DCV

Činnost DCV (Deutsche Christlichsocial Volkspartei) navazovala na tradice rakouské křesťanskosociální strany, která se konstitovala pod vlivem encykliky papeže Lva XIII. Rerum novarum v 90. letech 19. století. V souvislosti s přípravou obecních voleb na jaře 1919 však bylo třeba vybudovat organizační strukturu a vyvázat se tak z rozhodujícího vlivu vídeňské centrály. Strana byla v Československu založena v listopadu 1919 v Praze, když předtím zemský sjezd v Čechách v září 1919 schválil stranický program. Nejsilnější organizace německé křesťanskosociální strany byly na jižní Moravě a ve Slezsku, zejména v okolí Znojma a na Opavsku, tradičně vysoce religiálních a konzervativnějších oblastech. Na Moravě bylo také soustředěno více než 40% členské základny. (Malíř, Marek, 2005, s. 877)

4 NEGATIVISTICKÉ KŘÍDLO

Jak už napovídá název kapitoly, strany které jsou posuzovány níže, stály v čele hnutí s negativistickým postojem vůči ČSR. Nikdy se s republikou nesmířily a jejich činnost byla vždy namířena proti ní. Obě strany, jež významně působily na Karlovarsku, měli v názvu nacionální. A jelikož vliv nacionalismu na politický vývoj je součástí této práce, je jim věnována zvýšená pozornost.

4.1 Profil DNP

Navazovala na činnost rakouskoněmeckých nacionálních stran. Po vyhlášení ČSR však chybělo politické vedení, a proto vzniklo nekoordinovaně několik nacionálních spolků, což mělo za důsledek štěpení sil nacionálního tábora. Za vzájemného konkurenčního boje nakonec vyšla jako vítěz Deutschböhmsche Volkspartei, která se konstitovala v dubnu 1919. Ale již po čtrnácti dnech byla československými úřady zakázána v důsledku velezrádné činnosti. V odpověď na tento zásah se ještě ve stejném měsíci ustanovila Německá nacionální strana (Deutschböhmsche Nationalpartei, DNP), která obtížně budovala síť stranických poboček. (Malíř, Marek, 2005, s. 872-873)

Programové zásady DNP vycházely, podobně jako v případě DNSAP, z velkoněmectví a z německého nacionálního negativního stanoviska k vzniku Československé republiky a soustřeďovaly se na otázku národnostního sebeurčení pro Němce žijící na jejím území. Deklarovaly rovněž podporu velkoněmecké ideji. V programu strany bylo mimo jiné požadováno odstranění soukromokapitalistických monopolů a byly v něm patrné rysy antisemitismu.

V první polovině 20. let se nacionální strana významně angažovala v rámci Německého parlamentního svazu. Představitelé DNP patřili k nejrozhodnějším zastáncům negativistického postoje k československému státu a koncentrovali se na kritiku politiky československé vlády vůči německému obyvatelstvu. Hlavním cílem politické aktivity bylo dosažení práva na sebeurčení pro Němce žijící na území československého státu. (Malíř, Marek, 2005 s. 874)

4.1.1 DNP před rokem 1918

Jak již bylo zmíněno DNP měla nejsilnější základnu v Karlových Varech. Její působení na Karlovarsku bylo minimální, také proto musela utvářet společné koalice s ostatními nacionálně smýšlejícími stranami. Absence dělnického obyvatelstva, dávala možnost angažování se v městském zastupitelstvu téměř neomezeně po řadu let a bylo tomu i tak po roce 1918, kdy dokonce převzala vedoucí postavení v městském zastupitelstvu. Karlovy Vary se tedy po roce 1918 stávají tradiční baštou této strany. A protože DNP bylo velice významné uskupení, stojí za to se podívat hlouběji do minulosti této strany, která utvářela politický ráz světově známého lázeňského města. Kde jsou její kořeny?

Kořeny nacionálního všenněmeckého hnutí jsou spojeny především s činností dvou sdružení: Německého národního spolku (Deutscher Volksverein), založeného ve Vídni v roce 1867, a Spolku německých nacionálů (Verein der Deutschnationalen), založeného v Grazu roku 1869. V období 70. let vystoupila nacionální ideologie ještě více do popředí a zapříčinila postupné rozštěpení liberální strany. Nacionální tendence zesílily zejména po vzniku německého císařství a v souvislosti s pokusy rakouské vlády o vyrovnání s českou politickou reprezentací (tzv. fundamentálními články), které vyvolaly obavy Němců v českých zemích o zachování jejich národnostních pozic a v konečném důsledku posloužily k radikalizaci německého nacionálního hnutí. Hlavní postavou nacionálního směru byl především Georg von Schönerer (1842-1921), který se v roce 1882 jednak podílel na formulaci lineckého programu nacionálního hnutí a jednak patřil k zakladatelům Německého nacionálního spolku (Deutschnationaler Verein), vytvořeného v témže roce. Po volbách do říšské rady roku 1885, které se uskutečnily na základě novely volebního řádu, rozšiřující volební práva v městských a venkovských kuriích, vznikly ve vídeňském parlamentu dvě frakce, které odrážely konfrontaci mezi „státověrnými“ postoji liberálů, seskupených v Německo-rakouském klubu (Deutsch-österreichischer Klub), a německými nacionály, kteří se stavěli k rakouské státní ideji rezervovaněji – tato skupina vytvořila Německý klub (Deutscher Klub) pod vedením poslance *Otto Steiwendera* (1847-1921). *O. Steiwender* ovšem vystupoval jako člověk kompromisu a přiklonil se na stranu „státověrných“, což nakonec vedlo k rozchodu Německého klubu s radikálními *Schönerovými* velkoněmeckými představami a rasově motivovaným antisemitismem. V důsledku toho vytvořil *G. von Schönerer* v říjnu 1885 Svaz německých nacionálů (Verband der Deutschnationalen), který se stal základem pozdější Všeněmecké strany. Skupina kolem *O. Steiwendera* se transformovala v roce 1887 do sdružení zvaného

Německé nacionální sjednocení (Deutschnationale Vereinigung), z něhož v roce 1891 vznikla Německá nacionální strana (Deutsche nationalpartei). (Malíř, Marek, 2005, s. 470-471)

4.1.2 DNP a její působení v Karlových Varech

Než se Karlovy Vary staly tzv. baštou DNP, předcházel tomu samozřejmě složitý proces, jež zasahoval do samotné ideologie této strany. Pod tlakem mnohdy uzavírala koalice, se svými politickými protivníky a své vedoucí postavení si těžce vybojovala. Karlovy Vary byly jako dnes významné světové lázeňské město a s tímto fenoménem kalkulovala i každá politická reprezentace. „Prodat“ zásluhy své strany do zahraničí je krok ke vstupu strany na mezinárodní úroveň.

DNP ostře napadala „český terorismus“ a objevovaly se tu antisemitské tendence, k nimž se tato strana však neodvažovala hlásit veřejně. Vůdčími osobnostmi DNP byli knihkupec Hermann Jakob, učitel Josef Hofmann (ve volbách 1892 a 1895 byl zvolen městským poslancem za pokrokovou stranu), Hugo Anger a Josef Drumm. Nástup DNP a její postupné nabývání na síle až do první světové války koresponduje s nacionalistickými tendencemi v celé monarchii a vlastně celé Evropě.

Na přelomu století se rozhodovalo mezi pokrokáři a nacionalisty, role sociálních demokratů ještě nebyla příliš významná. Nacionalisté ostře napadli pokrokáře a jedním z hlavních argumentů byl již neskrývaný antisemitismus. Prohlašovali, že odváží-li se některá strana doporučit voličům židovské kandidáty, je nutné se na to dívat jako na urážku voličů. (Západočeský historický sborník č. 4, 1998, s. 196)

DNP se nebála využívat demagogie a pokoušela se obviňovat pokrokáře k náklonosti k Čechům. (Západočeský historický sborník č. 4, 1998, s. 198) Přesto vznikaly koalice těchto dvou stran, avšak nutno podotknout, ryze účelově, neměly žádný program a snažely se jako pes a kočka.

V roce 1911 DNP a Pokroková strana opět vytvořily koalici. Motivem mohl být silící tlak sociálních demokratů. Koalice měla na obou stranách své protivníky. Těsně před volbami vznikla Wirtschaftspartei, jejíž členové se rekrutovali z bývalé strany téhož jména (Teller, Pupp, Körbl, Ritter). Tato strana byla proti spolupráci s nacionalisty. V roce 1908 byla také založena Deutsche Arbeiterpartei. Tu tvořili krajně pravicoví bývalí členové DNP, kteří nesouhlasili s koalicí. Z této strany se v Karlových Varech později vytvořila Deutsche

nationalsozialistische Arbeiterpartei (DNSAP). Do voleb šla i křesťanskosociální strana. Koalice musela opustit antisemitismus v té nejvyhraněnější podobě, útočila však proti židům v sociální demokracii. Obě koaliční strany také sbližoval protičeský postoj. Nacionalisté získali 17 mandátů a místo zástupce starosty, které obdržel Hermann Jakob. Šlo o jejich dosud největší úspěch. Liberálové měli starostu a kromě toho patnáct mandátů. Mimo koalici byli zvoleni čtyři poslanci: Karel Pupp, Emil Teller, JUDr. Körbl a MUDr. Ritter. Další volby se měli konat v prosinci 1914, avšak 27. října městská rada požádala ministra vnitra o jejich odklad, protože mnoho voličů narukovalo a nemohlo by se voleb zúčastnit. Začaly již první přípravy k volbám, ovšem 5. ledna 1915 vyšel vládní výnos, jímž se zakazovalo konání jakýchkoli voleb během války. (Západočeský historický sborník č. 4, 1998, s. 199)

4.1.1 DNP po roce 1918

Konstituování městského zastupitelstva i volba starosty probíhaly obdobně jako před rokem 1918, odpadly však ovace s lampionovým průvodem po volbě starosty. Roku 1919 vzhledem k novým situacím, (dosavadní starosta Dr. Pfeifer z důvodů změny poměrů složil funkci), městské zastupitelstvo bylo doplněno o zástupce dělnictva.

Nebyla však jednota v tom, kdo je zástupcem dělnictva, za něhož se vydávala sociálně demokratická strana i DNSAP. Sociální demokracie upírala DNSAP právo na existenci a požadovala pro sebe osm mandátů. Nakonec bylo dohodnuto, že obě tzv. dělnické strany získají po šesti mandátech. Do městského zastupitelstva se poprvé za sociální demokracii dostala jedna žena. Starosta byl zvolen 14. února 1919. Stal se jím Hermann Jakob a na jeho funkci radního byl zvolen jiný člen DNP. Za odstoupivšího radního byl zvolen jiný z pokrokářů. Dále byl do rady přibrán Eugen de Witte za soc. dem. a Karl Ullmann za DNSAP. Od té doby měla rada deset členů.

První volby podle všeobecného rovného a přímého práva proběhly v Karlových Varech 14. června 1919. K volebním urnám se dostavilo 9 540 voličů. Revoluční převratová doba se projevila pádem liberalismu a **nástupem extrémních sil**. V těchto volbách zvítězila DNP a ta si pak svou vedoucí roli v Karlových Varech udržela až do svého zániku. DNP získala 16 mandátů. Sociální demokracie se stala druhou nejsilnější stranou. Následující období bylo proto plné střetů, neboť krajně pravicová DNP se jen těžko mohla na něčem shodnout se sociálními demokraty, kteří měli jen o dva mandáty méně a rovněž v městské radě měli své zástupce. (Nerovnost se projevila především v otázce připojení Karlovarských předměstí ke Karlovým Varům. Protože ve všech obcích kolem Karlových Varů ovládala radnice sociální

demokracie, karlovarští sociální demokraté horlivě bojovali za připojení těchto obcí ke Karlovým Varům, čemuž ostatní strany kladly neméně tvrdošíjný odpor.) DNSAP se svými třemi mandáty a Wirtschaftspartei s dvěma mandáty sice nemohly provádět samostatnou politiku, ve sporech se sociálními demokraty však byly rozhodujícím jazyčkem, který přiklonil váhy na pravou stranu. (Západočeský historický sborník č. 4, 1998, s. 201)

Poprvé v historii Karlových Varů se do městského zastupitelstva dostal také Čech, bankovní ředitel Karel Šlecht. (Západočeský historický sborník č. 4, 1998, s. 201)

Na místo starosty usedl Hermann Jakob. Do rukou DNP také přešel Franieckův deník Karlsbader Badeblatt, který byl přejmenován v nacionalistickém duchu Deutsche Tageszeitung a jehož šéfredaktorem se stal Alfred Doroschkin.

O tři roky později se již pozice nacionalistů (pravice) upevnila. Moc si podržela DNP, poklesla síla sociálních demokratů, nicméně už zůstali silou, s níž se muselo počítat, a jejich zástupci z městského zastupitelstva a z městské rady již nezmizeli. DNP měla tedy šestnáct mandátů, DSAP(soc.dem.) osm, DNSAP pět. Po dvou mandátech měli němečtí demokraté, křesťanští sociálové a živnostníci. V Karlových Varech tedy zvítězili **negativisté**, německé strany ochotny k spolupráci s Československým státem, tj. křesťanští sociálové a živnostníci, zde hrály jen podružnou roli. *Čechy* zastupoval v městském zastupitelstvu MUDr. Vincenc Janatka. Vzhledem k tomu, že všechny ostatní strany byly v protičeském postoji zajedno, neměl jeho mandát téměř žádný význam. (Západočeský historický sborník č. 4, 1998, s. 201)

Během let 1927-1928 bylo provedeno sloučení Karlových Varů s Tuhnicemi. Městské zastupitelstvo bylo 26. ledna 1928 rozpuštěno a v přechodném období až do dalších voleb řídila město správní komise, kterou jmenoval okresní úřad 30. ledna 1928 z členů bývalé městské rady Karlových Varů a obecní rady Tuhnic, přirozeně tak, aby byl zachován dosavadní poměr stran. Volby proběhly v roce 1928. Namísto 36 poslanců se jich nyní volilo 42. Tak jako ve všech okolních obcích i v Tuhnicích měli soc.dem. nejsilnější pozice. Přesto si po připojení Tuhnic zachovala DNP svou vedoucí roli. Připojením Tuhnic získala po volbách sociální demokracie a ztratila DNSAP. Češi si polepšili; v městském zastupitelstvu měli nyní dva poslance, dr. Janatku a poštovního úředníka Otto Vrkoče. Do městského zastupitelstva se poprvé také dostal jeden komunista. Komunisté v Karlových Varech nehráli velkou úlohu, hlavním představitelem levice byla soc. dem., a ta byla také nejnebezpečnějším protivníkem pravicových (nacionálních) stran v Karlových Varech, negativistických i aktivistických. Hermann Jakob si udržel pozici starosty, DNP též získala místo druhého

zástupce starosty. Prvním zástupcem starosty se stal bývalý tuhnický starosta, sociální demokrat Franz Holick. (Západočeský historický sborník č. 4, 1998, s. 202)

4.2 Profil DNSAP

DNP působila po celém Karlovarsku, avšak jak již bylo zmíněno, její vliv byl nepatrný. DNSAP z počátku tak významná nebyla, avšak dokázala vyvolat silné emoce, často dosti protichůdné. Tato strana je také důkazem, že nacionální socialismus, měl v českých zemích hluboké kořeny. DNSAP je podle mě také představitelkou té nejradikálnější formy nacionalismu. Přesto nedokázala čelit velké konkurenci ostatních stran na Karlovarsku, především DSAP. Proto je z mocenského hlediska z počátku takřka bezvýznamná. O to je pro mě významnější svou rolí nacionální. Historie DNSAP sahá svými kořeny do konce devatenáctého století a přes Německou dělnickou stranu se politickým programem ustanovila až v r. 1918.

Základem pro vznik Německé dělnické strany (Deutsche arbeiterpartei) se staly spolky německých národních dělníků, které vznikaly již v průběhu druhé poloviny 80. let 19. století jako reakce na příliv českých dělníků do německých oblastí a tedy i do oblasti Karlovarské.

První takový spolek se sice zformoval v roce 1885 v Českých Budějovicích, ale hlavní rozmach zaznamenala tato sdružení především v severozápadních Čechách. V roce 1893 založil v Chebu Franz Stein Německý národní svaz dělníků (Deutschnationaler Arbeiterbund), který úzce spolupracoval se Schönerovým hnutím. V roce 1898 byl vytvořen Svaz německých pomocnických a dělnických jednot (Verband der deutschen Gehilfen und Arbeitervereinigungen) se sídlem v Moravské Třebové, který měl hájit zájmy německých dělníků. V létě 1901 představoval tento svaz 82 spolků se 14 000 členy. Od roztržky mezi Schönererem a Wolfem na počátku století se projevila snaha o organizační osamostatnění německých národních dělníků.

O založení strany bylo rozhodnuto na konferenci v Ústí nad Labem v roce 1903, ale oficiálně byla ustanovena až v srpnu 1904 na sjezdu v Trutnově, který zároveň přijal první stranický program. V čele strany nejprve stál Wilhem Prediger (1872-1934), poté Hans Knirsch (1877-1933). V počáteční fázi Německá dělnická strana úzce spolupracovala s Německou radikální stranou a tato skutečnost také umožnila postupné vybudování organizačního aparátu, po sjezdu v roce 1908 se však zcela osamostatnila. Na Moravě byla strana ustanovena v roce 1906 jako zemská organizace celorakouské Německé dělnické strany. V květnu 1918 strana

na svém sjezdu změnila název a přejmenovala se na Německou nacionálně socialistickou dělnickou stranu (Deutsche nationalsozialistische Arbeitpartei). (Malíř, Marek, 2005, s. 476-477)

Ústředním periodikem Německé dělnické strany byl od ledna 1904 list *Deutsche Arbeiterzeitung* (Německé dělnické noviny), který vycházel v Ústí nad Labem. Vedle toho vycházela řada lokálních tisků, jako například *Deutsche Worte* v Karlových Varech. (s. 479)

Do určité míry kopírovala Německá dělnická strana organizační strukturu sociální demokracie, tedy systém lokálních, okresních a krajských organizací. Postupně probíhalo vyváření zemských organizací, které vznikaly souběžně s odborovou centralizací. Ve straně nehrál kromě toho v této době výraznější roli vůdcovský princip.

Nejsilnější postavení měla Německá dělnická strana především v severních a severozápadních Čechách, tedy v oblastech s rozvinutou průmyslovou strukturou. Jejimi vůdčími osobnostmi byly H. Knirsch a Hans Krebs. Rudolf Jung dominoval zejména v obvodu jihlavského jazykového ostrůvku. Mezi další významné činovníky strany patřili Alois Ciller a odborový vůdce Adam Fahrner a Otto Kroy. (Malíř, Marek, 2005, s. 479)

Společně se sociálními demokraty se i nacionální socialisté podíleli 4. března 1919 na demonstracích v československém pohraničí. Protože stranická centrála byla v Ústí nad Labem, nepředstavovala oddělení od Vídně po vzniku samostatného státu žádný problém. V Československu se strana ustavila na sjezdu v Duchcově v listopadu 1919.

Program německých nacionálních socialistů vycházel z programu Deutsche Arbeitpartei z roku 1904 a byl orientován proti marxismu i kapitalismu. V pasážích týkajících se národnostních otázek se v něm objevovaly velkoněmecké myšlenky a anšlusové tendence a také rasově motivovaná obhajoba antisemitismu. Program zastával požadavek zavedení národnostní kulturní autonomie, který byl později rozšířen o princip autonomie území. V kulturní části se stranický program negativně stavěl vůči klerikalismu. (Malíř, Marek, 2005, s. 869)

V souvislosti se snahou DNSAP podchytit národně orientované dělníky hrály ve straně důležitou roli odborové organizace. Nacionálněsocialistické odbory – Odborový svaz německých dělníků (Gewerkschaftsverband deutscher Arbeiter) – měly poměrně rozsáhlý vliv a podle údajů jejich předsedy *Rudolfa Kaspera* (1896-1947) dosahovaly počtu skoro 100 000 členů. Strana kromě toho disponovala i rozvinutou strukturou zájmových organizací. Tradičně

ve značné míře ovlivňovali nacionální socialisté vysokoškolskou mládež, již v programu konvenoval zejména radikální nacionalismus a antisemitismus. Proto vedení strany již od roku 1919 věnovala intenzivní pozornost rozvoji mládežnických organizací. Nejvýznamnější z nich byly Německý nacionálně socialistický studentský svaz (Deutscher nationalsozialistischer Studentenverband), Nacionálně socialistický svaz mládeže (Nationalsozialistischer Jugendverband) a polovojenský Národní sport (Volkssport), který svou strukturou odpovídal říšskoněmecké organizaci SA (Sturmabteilung). V rámci těchto organizací se sdružovali nejradikálnější mladí přívrženci strany, kteří se otevřeně hlásili k vůdcovské myšlence a k aktivní spolupráci s Hitlerovou NSDAP (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei).

Strana si uchovala kontinuitu s předválečným vývojem i v personální oblasti a v jejím čele stanuli *Hans Knirsch* (1877-1933), *Hans Krebs* (1888-1947), *Adam Fahrner* (1873-1945) a redaktor *Josef Patzel* (1876-1927)- Od druhé poloviny 20. let probíhala ve straně na vedoucích postech generační výměna a mladá stranická elita získala rozhodující podíl na moci. Organizace strany nepodléhala v této době vůdcovskému principu, ten se jednoznačně prosadil až na přelomu 20. a 30. let pod vlivem sílícího říšského nacionálního socialismu. (Malíř, Marek, 2005, s. 870)

4.2.1 DNSAP na Karlovarsku

Zde je jasně patrné, že DNSAP neměla na Karlovarsku takový vliv jako DSAP a její činnost zde byla oproti ní omezenější. Vedoucí postavení mezi dělníky si i nadále udržovala sociální demokracie a to po dobu celého prvního desetiletí.

Dne 19. února 1919 došlo ke společným vystoupením nacionálních socialistů a karlovarský sociálních demokratů. První veřejná schůze DNSAP v Karlových Varech byla oznámena velkými plakáty a tisíci letáky. Hlavním řečníkem byl nacionalista Krebs z Ústí n. L. a učitelka Salaschková. Účast na schůzi byla tak velká, že nejen velký lázeňský sál, ale i malý sál a všechny chodby až ke schodišti byly obsazeny. Schůzi zahájil radní Ullman, který „zvláště srdečně“, jak řekl, pozdravil přítomného Československého policejního úředníka. Při volbě předsednictva schůze došlo k prvnímu incidentu, protože přítomní volili sociální demokraty, mezi nimi poslankyni Blatnou, do presidia. Tím měli sociální demokraté možnost chopit se schůze a vést ji jako svoji. Neučinili tak však. Krebs hovořil, jak bylo oznámeno na plakátech, na téma: „světová revoluce, Deutschböhmen a národní socialismus“. Po Krebsovi promluvil sociálně demokratický poslanec Löw a po něm de Witte. Ten protestoval především

proti přítomnosti dozorčího policejního úředníka. Pak útočil na měšťácké zastoupení na karlovarské radnici, s níž sám spolupracoval. Mluvil dlouze k městským otázkám. Dělníci přítomní na schůzi počali mezitím vyvolávat hesla proti „*žluťáckým ochráncům kapitalistů*“ a pro „*revoluční sociální demokracii*“. Schůze skončila Písni práce (Jakš, 1962, str. 44-45)

5 POKUS O SECESI

Secese, nebo-li odtržení, byl pokus německy hovořících spoluobčanů o nastolení své autonomní provincie, pod názvem Deutschböhmen, v rámci národnostního sebeurčení. Odvolávali se na Wilsonových 14 bodů, ostatně tak jako ČSR. Podle mého názoru je tento pokus důsledkem nacionálního smýšlení nejen politických vůdců, ale také obyvatel tehdejšího Karlovarska. Jak jsme si už názorně ukázali, ideologie kmenového nacionalismu zde byla silně zakotvena po dvě generace. A političtí vůdcové jen reflektovali názory a nálady tehdejšího obyvatelstva. Mimo to je důležité si také uvědomit velký vliv spolků, kterých na Karlovarsku bylo, obrazně řečeno, požehnaně. A tak jako nacionalisticky smýšlející Češi, tak i Němci, toužili po autonomii a naplnění své národní svébytnosti. Dva suverénní národy, dva nesmiřitelné tábory. Z důvodů historické územní celistvosti bylo dáno za pravdu tomu českému. Důležité je podotknout, že historická územní celistvost samozřejmě nebyl jediný důvod, ale nejčastěji se na něj odvolávalo. Jak tato secese probíhala, pojednává další kapitola. Z politického vývoje je secese významná především z mocenského hlediska. Ustanovení vlastní vlády, se sídlem v Liberci, pod které by Karlovarsko spadalo. S tím souvisí ekonomická nezávislost a co je důležité i nezávislost diplomatická. A to, že se secese přímo týkala Karlovarska o to víc je důležitá pro tuto práci.

Německá strana využila tzv. právního vakua, tj. období mezi vyhlášením ČSR dne 28. října 1918 a konáním Pařížské konference o poválečných vztazích v Evropě, k jehož zahájení došlo až v červnu 1919 a vyhlásila tzv. stát Deutschböhmen, který vzápětí uznal Rakouský parlament.(Řeháček, 2008, str. 15)

Svou politickou aktivitu, směřující proti nově vzniklému československému státu, projevíli političtí představitelé sudetských Němců ihned po 28. Října 1918 tím, že se pokusili vytvořit provincie, s kterými se chtěli začlenit do poválečného Rakouska. Byli to němečtí poslanci z Čech, kteří dne 29. října 1918 vyhlásili na území západních, severozápadních a severních Čech provincii Deutschböhmen, dne 30. října 1918 němečtí poslanci z Moravy a Slezska na území severomoravském a slezském provincii Sudetenland, dne 3. listopadu 1918 zástupci německého obyvatelstva na jižní Moravě provincii Deutschsüdmähren a podobně zástupci německého obyvatelstva na Šumavě provincii Böhmerwaldgau. Pro Deutschböhmen zřídili tzv. zemskou vládu v Liberci, do jejíhož čela se dostal 5. listopadu 1918 jako zemský hejtman Rudolf Lodgman von Auen a pokoušeli se bezúspěšně postavit i vlastní vojenský útvar, k čemuž mělo sloužit staré rakouské sborové velitelství v Litoměřicích. Dne 12. prosince

1918 uprchla zemská vláda do Saska a posléze do Rakouska, kde byla 24. září 1919 rozpuštěna (Sborník Archivních prací 1, 2007, str. 159)

V Karlovarské oblasti bylo vyhlášení Deutschböhmen německým obyvatelstvem přijímáno s nadšením i obavami. Na jedné straně radost ze samostatnosti, na druhé straně starost o zajištění základních prostředků k obživě. Již tak dlouho válkou vyhladovělá společnost neunesla váhu požadavků české strany, zejména podřízení se státní moci ČSR. Pro neústupnost německých představitelů Deutschböhmen s československou politickou reprezentací o zrušení tohoto tzv. státu či provincie, nezbývalo jiné řešení, než obsadit pohraniční oblasti vojensky. Zde je třeba zdůraznit, že československá strana před tímto rozhodnutím učinila několik pokusů o docílení smířčího a nekonfliktního stavu.

S obsazováním bylo započato dne 19. 11. 1918, Karlovy Vary byly obsazeny 16. 12. 1918 a 27. 12. 1918 obsazování skončilo ve městě Litoměřice (Řeháček, 2008, str. 16).

V mnohých městech se zorganizovaly oddíly domobrany, které ale kladly ozbrojený odpor jen v ojedinělých případech, pro celkový výsledek akce téměř zanedbatelný. Příčinou bezpochyby nebyl nedostatek latentní vůle nechat se ovládnout Čechy, nýbrž dezolátní stav společnosti, zhroucené zásobování, srocování hladových davů, nepřítomnost větší části bojeschopného obyvatelstva. V obsazených územích se okupace a stanné právo většinou omezily na veřejné projevy a známky české nadvlády, na podřízených obecních a okresních správ, organizační státní správy a státních podniků, mnohde znamenala okupace obnovení pořádku v situaci srocování hladovějících mas, drancování a ohrožení dalšími masovými nepokoji. Nedestruovala žádnou oblast života společnosti, ani politickou, ani kulturní, ani hospodářskou, pokořování se všeobecně „omezovalo“ na rovinu ideologickou (strhávání rakouských a německých znaků, a to mnohdy i z oděvů chodců). (Beran, 2009, s.78-79)

5.1 Nastolení Československé státní moci

Vojenské obsazení byla v danou chvíli jediná možnost, jak silou ukázat německým spoluobčanům, že nově vznikající republika nehodlá tolerovat jakékoliv separatistické tendence. Názorně demonstrovala svou celistvost a odhodlání hájit ji, i za cenu vojenského obsazení.

Vzhledem k zmíněné neschopnosti českých a německých politiků se dohodnout bylo přistoupeno k jinému, již naznačenému způsobu řešení - na konci listopadu začalo obsazování německých krajů československým vojskem. V Mostě 29. listopadu dokonce vypukly boje, ve kterých padlo podle různých zpráv asi 6 lidí. Obvykle ale stačily i malé české oddíly, které dorazily na nádraží, aby město uznalo pražskou vládu. Dne 8. prosince tak byly obsazeny Mariánské Lázně, devátého Teplice, dvanáctého Ústí nad Labem, třináctého Karlovy Vary a Děčín. Sídlní město Zemské vlády Liberec bylo obsazeno 14. prosince, 16. prosince Trutnov, Chomutov a samotný Cheb. Zemská vláda z Liberce odjela, údajně i s velikými zásobami nedostatkových potravin, už den před objevením vojska do Frýdlantu, pak do saské Žitavy, o den později již byla v Drážďanech a nakonec se přesunula do Vídně.

Obsazení Karlových Varů bylo předem ohlášeno už v neděli 8. prosince z Mariánských Lázní. Městská a okresní národní rada po společném jednání vyvěsily oznámení o příchodu vojska, kde vyzývaly ke klidu a žádaly po Volkswehru a dalších ozbrojených organizacích klidné odevzdání zbraní. Byly zakázány provokace v podobě například okázalého nošení velkoněmeckých symbolů, shromažďování, byly zavřeny obchody a zrušena divadelní a jiná představení. Obsazování započalo v pátek kolem sedmé hodiny večer a účastnilo se ho celkem 800 mužů a 30 důstojníků 35. plzeňského pluku čs. domácího vojska pod velením podplukovníka Viléma Slezáčka. Asi 200 mužů se pak vypravilo do Rybář (tehdy ještě samostatné obce, dnes část Varů), zbytek do centra Karlových Varů, kde přenocovali. V 9 hodin ráno pak na radnici shromážděným zástupcům města a okresní národní rady podplukovník Slezáček oznámil obsazení jménem československé republiky a vyslechl si formální protest městské rady, mimo jiné také proti rozpuštění Volkswehru, což prý mělo připravit o živobytí 1300 rodin. Starosta Dr. Pfeifer přednesl toto prohlášení: „*Jménem města Karlovy Vary, městské rady, kolegia radních, jakož i jménem všeho obyvatelstva vyslovuji slavnostní protest proti obsazení našeho města československým vojskem a sdělují, že ustupujeme před násilím jedině proto, abychom ochránili obyvatelstvo před škodami na životě, zdraví a majetku. Přesto však rozhodně protestujeme proti násilí páchaném na nás.*“

Stojíme bezpodmínečně na svém právu na sebeurčení a na národní svobodu německých částí Čech, k nimž se Karlovy Vary nadále hlásí“(Jakš, 1962, str. 41-42).

Téhož dne žádal pplk. Slezáček o spolupráci na okresním hejtmanství, obrátil se přitom přímo na zástupce sociální demokracie s žádostí o udržení klidu a pořádku. Jménem krajské organizace odpověděl Eugen de Witte. Z proslovu citujeme: „*Organizace sociální demokracie na okrese má přes 5 000 aktivních členů. Všichni sociální demokraté jsou uvědoměli a chápou, že z kraválu nekvetlo blaho. I bez výzvy československého velitele členové strany udržovali klid a pořádek. Dělníci na Karlovarsku myslí přísně socialisticky, jsou však zároveň proto velmi rozhořčení nad tím, že vojsko cizího národa, s nímž chceme žít v míru, vniklo nezvaně do naší vlasti. “ ... „, Stavíme se dobrovolně a otevřeně za Deutschböhmen a Rakouskou republiku. Proti vojenskému násilí, které dnes proti nám stojí, stavíme své násilí. Jsme přesvědčeni o tom, že ne ozbrojená moc, ale mírová konference promluví poslední slovo“*(Jakš, 1962, str. 48-51).

V pondělí 16. prosince dorazili Češi také do Falknova. Zvláštním vlakem z Karlových Varů přijelo v 9 hodin ráno 120 mužů se čtyřmi důstojníky a dvěma kulometry, ubytováni byli na zámku. Podplukovník Slezáček poté na falknovské radnici vyjednával se starostou dr. Friedlem a zástupcem předsedy okresní národní rady dr. Langerem a pak navštívil okresní hejtmanství. Jako v Karlových Varech i jinde, také zde starosta obřadně protestoval proti obsazení. Úředníci a policie se ale podvolili bez většího odporu a pracovali nadále pod novým pražským vedením, falknovský „Bürgerwehr“ byl stejně jako národní výbor rozpuštěn a zabavené zbraně odvezeny. Vyhláškou byly rozpuštěny i ostatní národní rady a výbory v okrese, čímž veškerá státní moc přešla zpět do rukou příslušných úřadů. Zakázány byly libovolné rekvizice, domovní a jiné prohlídky. Tím byla definitivně zlomena moc vojenských navrátilců a dobrovolných hlídek, které, jak už bylo řečeno, často konaly pravý opak svých povinností a funkci zneužívaly pro vlastní obohacení.

Kraslice, asi jako nepřítel významné město mimo velké dopravní tepny, ještě obsazeny nebyly. Staly se tak nakrátko jedním z mála posledních „nezávislých“ ostrůvků, který ale musel brzy zaniknout. Proto 24. prosince až na pár výjimek všichni místní četníci včetně okresního velitelství, odmítající se podřídit československé vládě, odjeli do Lince. Až 7. ledna 1919 přichází 120 mužů 35. pluku pod vedením majora Hugo Müllera, aby město obsadila. Až nyní tedy byla rozpuštěna okresní národní rada, Volkswehr a také byly zrušeny mezitím vydané nouzové peníze. (Sokolovsko a vznik ČSR 1918-1921, 2009, č. 3)

Ani obsazení ale nevzalo německému obyvatelstvu pohraničí naději na opětovné osamostatnění. Jedním z hlavních témat počátku roku 1919 byly přípravy na volby do německo-rakouského národního shromáždění, které měly proběhnout také v Deutschböhmen, obsazenými ovšem před jejich započítáním Čechoslováky. Rakouská zemská vláda ale nadále prohlašovala Deutschböhmen za součást rakouského státu a požadovala možnost voleb se zúčastnit. V tom jim pochopitelně československá vláda bránila a účast na těchto volbách zakázala. (Sokolovsko a vznik ČSR 1918-1921, 2009, č. 3)

6 VOLBY DO OBECNÍCH ZASTUPITELSTEV ROKU 1919

Co jiného než volby může tak názorně ukázat politický stav, ve kterém se Karlovarsko nacházelo po roce 1918. Po revoluční bouři, následném vojenském obsazení s řadou nepokojů, které do jisté míry byly na denním pořádku, přichází volby komunální. Poprvé zde mohli tehdejší obyvatelé na Karlovarsku ukázat světu svůj postoj a dokázat svou jednotu.

Byl to první politický akt, kterého mělo možnost zúčastnit se německé voličstvo, tedy první možnost Němců na půdě Československa oficiálně projevit svou vůli. (Beran, 2009, s. 85) Měšťanské a nacionalistické strany vytýkali sociálním demokratům, že nepřistoupili na návrhy jednotných německých kandidátek, výsledky voleb by pak daleko působivěji v republice i mezinárodně demonstrovaly německou vůli. Neboť cílem účasti ve volbách bylo mimo jiné též demonstrovat mezinárodně, tedy především před mírovou konferencí, přítomnost početného německého podílu v obyvatelstvu. Ale sociální demokraté počítali především s vlastním velkým úspěchem a proto k volbám (až na malé výjimky) přistupovali jako samostatná strana. (Beran, 2009, s. 87)

Přestože se původně chystali nezúčastnit a čekat na rozhodnutí mírové konference, nakonec se rozhodli volit, aby odstranili správní komise, jmenované pražskou vládou a získali do svých rukou městskou samosprávu. Němečtí politici zpochybňovali právo československého státu vyhlásit volby na území, které podle nich bylo součástí ČSR protiprávně a jen dočasně, než bude československá vláda donucena obsazená území opět uvolnit. Posléze změnilo názor a rozhodli se také vstoupit do volebního boje, aby zřetelným vítězstvím německých stran především účastníkům mírové konference dokázali existenci čistě německého území v Čechách. Stále byly udržovány naděje, že konečné rozhodnutí o osudu Deutschböhmen náleží jim, případně konferencí uspořádanému plebiscitu. Kvůli tomuto záměru byl před volbami vytvořen blok německých politických stran, Pracovní blok německých občanských stran, ve kterém se nacházela Německá národní strana, Německá pokroková strana a Německá demokratická strana v Čechách a který vznikl v neděli 11. května v Litoměřicích. Spojením sil se také měly zvýšit šance na výhru nad stále silnějšími německými sociálními demokraty, kteří v dobré víře ve své možnosti šli do voleb sami. (Sokolovsko a vznik ČSR 1918-1921, 2009, č. 4)

„V době, ve které soukmenovecké Německé říši nenávistná nepřátelská vůle hrozí naprostou záhubou; v době, ve které jsou představitelé naší vlasti na cestě do Paříže, aby přijali rozsudek také o našem osudu, voláme Vás ke svornosti a rozhodnosti. Doprovodíme naše

českoněmecké zástupce na jejich těžké cestě nejvroucnějším požehnáním a naší plnou důvěrou... Bez závisti uznáváme právo českého lidu na budování jeho státnosti. Stejně právo ale žádáme i pro sebe! Náš boj není proti českému lidu; je výhradně za svobodu a blahobyť našeho vlastního lidu. Soukmenovci! Zahod'te všechno, co nás v této osudové hodině rozděluje. Semkněte řady! To platí především pro nadcházející obecní volby... Jsou první otevřenou zkouškou síly našeho lidu, kterou bude celému světu dokázána jazyková celistvost Deutschböhmen. Proto je každý soukmenovec 15. června povinen hodit svůj hlas do volební urny.“

Sociální demokraté ve Volkswille na Pracovní blok reagovali spíš posměšky o „*předčasně narozeném dítěti*“ s „*vodnatou hlavou a slaboučkými nožičkami*“ a psali, že „*lidové masy 15. června ukáží svoji jednotu tím, že ... odevzdají na protest proti měšťáckému obecnímu vedení sociálnědemokratický hlas.*“ Pro větší váhu svých slov socialisté na den před volbami zorganizovali generální stávkou, která posloužila také pro předvolební agitaci.

Přes silnou agitaci Německé nacionálně socialistické strany dělnické (DNSAP) a měšťanských nacionalistických stran odevzdala skutečně většina německých voličů své hlasy sociálním demokratům. Ve Falknově měla německá sociální demokracie 19 mandátů z celkem 36, druzí byli s 6 mandáty freisociálové. Ti měli většinu jen na několika místech falknovského a loketského okresu, jako v Haberspirku (dnes Habartov), kde se starostou stal horník Anton Bittner. V Lokti získala sociální demokracie dvacet mandátů, následovaly spojené měšťanské strany se šesti mandáty a čtyři obdrželi zástupci státních úřadů. Starostou se stal sociální demokrat Ignatz Nitsche. V Kraslicích socialisty o jeden mandát překonal Svaz zemědělců s pěti mandáty, tři měli dokonce i v okrese slabě zastoupení Češi. V převážně hornickém Chodově získali sociální demokraté 30 z 36 mandátů, v několika malých obcích socialisté ani neměli protikandidáty. I v samotných Karlových Varech, kde byl dělnický živel zastoupen poměrně slabě, získala sociální demokracie 14 mandátů proti měšťanským 21 a okolní dělnické obce zcela ovládla. Například ve Staré Roli byli měšťané poraženi poměrem 29:7. (Sokolovsko a vznik ČSR 1918-1921, 2009, č. 4)

7 ROK 1920 A PARLAMENTNÍ VOLBY

Nejdůležitější volby byly však ty parlamentní, o to více ty z roku 1920. Tyto volby měli dokázat, zda je mladá republika životaschopná. Této kapitole je věnováno tolik prostoru, hned z několika důvodů. Velice mě zaujaly dobové články, které reflektovaly tehdejší nálady obyvatelstva. Jde z nich také krásně vyčíst, s jakým záměrem se německé politické strany hodlaly zúčastnit těchto, existenčně důležitých, voleb. Následně jsou zde předkládány tabulky, jména kandidátů a jiná čísla, pro lepší přehled. Navíc tyto volby krásně demonstrují jak se politický vývoj na Karlovarsku pomalu a jistě stabilizoval.

Jako náhrada za v roce 1918 vytvořené revoluční Národní shromáždění, kam byly mandáty jednotlivých stran rozděleny podle výsledků voleb v roce 1911, měl být vytvořen dvoukomorový parlament a volby do něj se měly konat v první polovině roku 1920. Většina německých politických stran se postupně rozhodla účastnit se voleb, do československého parlamentu také vstoupit a za své názory bojovat na jeho půdě, a to ať už šlo o strany ochotnější k dohodě s českou stranou, jako německé sociální demokraty nebo Bund der Landwirte, nebo negativistické strany jako DNSAP a Lodgmanovu Deutsche Nationalpartei. Ve svém prvním novoročním čísle již berou Volkswille účast německých sociálních demokratů ve volbách do československého parlamentu jako fakt a vyzývají své spolustraníky k organizování volebních komisí. Německé měšťanské strany začaly s přípravami, které podobně jako před volbami obecními zahrnovaly hlavně snahu o sjednocení a společný postup všech německých stran. Takto do Lodgmanovy nové strany, Německé strany národní, vplynuly strana Všeněmecká, Národně demokratická, Německá strana radikální, Německá strana lidová, „superstrana“ vytvořená pro obecní volby Českoněmecká strana jednoty, Německá strana stavovská, Německá strana menšin a další lokální strany, hospodářské spolky a odborové organizace. Krajská stranická organizace pro Karlovarsko, zahrnovala sousední okresy Bochov, Loket, Falknov, Kraslice, Jáchymov, Karlovy Vary, Žlutice, Nejdek, Bečov, Horní Blatná a Teplá.

Ještě v lednu byla zahájena velká kampaň. Snad v každém čísle Elbogener Zeitung byl alespoň jeden článek, který vyzýval německé voliče, aby podpořili tuto stranu. Jejich tvůrci obvykle volili takové výrazy, které naznačovaly, že československá vláda má být rozhodně proti jakýmkoli snahám o jednotný postup a prosazením jednotného bloku německých stran do nového parlamentu budou i vládě navzdory dostatečně hájena německá práva a prosazeny německé požadavky. Proti této snaze měla prý vláda čelit i takovými prostředky, jako je úmyslné pozdní seznámení německých stran s textem zákona o volbách do parlamentu až na

začátku lhůty pro návrhy na úpravu. Proto měli všichni němečtí voliči pečlivě prostudovat volební zákon, aby mohli snáze čelit dalším možným nástrahám podobného druhu. Zákon byl proto i vydán v německém znění a rozšiřován po německých krajích. Poté, co byla tato lhůta prodloužena, samozřejmě následovala výzva, aby ti, kdo tak ještě neučinili, využili příležitosti a urychleně se seznámili se zákonem. Socialisté ve Volkswille se soustředili spíše na rozkrývání skutků svých politických odpůrců, údajně směřujících proti zájmům dělnictva – ať už šlo o německé agrárníky, klerikály či nejčastěji zmiňované členy DNSAP a svobodného socialistu Simona Starcka. Ten byl coby bývalý sociální demokrat považován za snad největšího nepřítele a zrádce.

Zatímco sociální demokraté chystali své kandidáty do volebních komisí, Německá strana národní musela teprve vytvořit svou krajskou a okresní strukturu. V Karlových Varech tak proběhl 25. ledna 1920 krajský sjezd a bylo zvoleno místní vedení. I tato strana se ale velice rychle snažila zajistit své pozice v místních volebních komisích. Do volební komise byli například v Lokti okresním hejtmanstvím určeni za sociální demokraty vedoucí konzumu Alois Tschinkl a úředník Heinrich Liema, náhradníky byli Josef Gareis a Karl Langhans. Za německé nacionalisty byli určeni knihtiskař Richard Zinner, kožišník Franz Dick a náhradníci Josef Brandl a Friedrich Dörfler, za státní zaměstnance soudce dr. Franz Kristl a úředník berní správy Berthold Kopper, s náhradníky profesorem Josefem Mallym a bývalým učitelem Vincenzem Hahnem. Předsedou volební komise se stal starosta Ignatz Nitsche. Z tohoto výčtu je zřejmé, že místní politika se příliš nezměnila a ve volební komisi byli zastoupeni mnozí členové místní národní či vojenské rady z listopadu 1918. (Sokolovsko a vznik ČSR 1918-1921, 2009, č. 4)

Dne 2. března 1920 pak byly vypsány volby a určeny termíny konání - do poslanecké sněmovny v neděli 18. dubna a do senátu o týden později 25. dubna. Do 28. března, případně 4. dubna, pak měly politické strany hodlající se voleb zúčastnit sdělit své kandidáty. Německé strany zareagovaly dalším sbližováním mezi sebou, takže Lodgmanova strana a němečtí národní socialisté vytvořili pro karlovarský volební kraj společnou kandidátku pod jménem Deutsche Wahlgemeinschaft, Německá volební vzájemnost. V svolání, které vyšlo v den voleb do poslanecké sněmovny 18. dubna, se ještě naposledy pokusili zdůraznit, že oni jsou ti jediní, kdo opravdu hájí zájmy německých voličů všech tříd a povolání: *„V neděli, 18. dubna 1920, vyкроčíte k volbě těch, kteří mají být povoláni ukázat cestu k opětovnému uzdravení naší národnosti a našeho hospodářského života. Hodina stranického boje přišla. Nenechte se omámit jarmareční reklamou takové strany, která se snaží dosáhnout svůj cíl nenávislným*

snižením politicky jinak smýšlejících, vědomým hlásáním chybných fakt, strany, která káže bezohledné násilí!“ Tím je samozřejmě míněna německá sociální demokracie, která se sblížení „buržoazních“ stran odmítla zúčastnit. Německé volební vzájemnosti připadlo v těchto volbách číslo 7 a jejich kandidátka začínala jménem ing. Othmara Kalliny z Karlových Varů. Dalšími kandidáty byli například malířský mistr Ludwig Wiedemann z Karlových Varů, redaktor Karl Tins z Aše, z DNSAP redaktor Josef Patzelt z Duchcova, všichni pro Karlovy Vary. Dr. Rudolf Lodgman von Auen byl kandidátem pro volební okres Louny.

Proti nim sociální demokracie nasadila redaktora Volkswille Oswalda Hillebranda, který ale nebyl přímo vzorem levicového radikála - v lednu se účastnil schůze nacionální strany a vítal tam Lodgmana jako vůdce všech německých měšťanských stran - dr. Arnolda Hollitschera, chvalně známého z činnosti v hospodářských a charitativních organizacích, tajemníka hornického spolku Adolfa Pohla, předsedu spolku dělníků z porcelánek Franze Palmeho, ale také radikální marxistku učitelku Marii Lauterbachovou z Kadaně. V karlovarském volebním kraji měli nadále převahu spíše umírnění sociálně demokratičtí vůdci typu Hillebranda, proto tato učitelka příliš propagována nebyla. DSD samozřejmě uplatnila své zkušenosti s masovými akcemi a organizovala různá nejen předvolební shromáždění. Už na počátku února byla ve Falknově, Kynšperku nad Ohří a Oloví pořádána shromáždění sociálních demokratů, na kterých zazněla tradiční slova o militarismu a drahotě a také o dani z příjmu a převodu statků. V svolání sociálně demokratické říšské konference k voličům ale samozřejmě i tato strana vznáší národně laděný požadavek „*vybojovat svobodu a nezávislost na půdě Československé republiky...*“ Ten byl dosud nezbytnou součástí rétoriky snad každé německé strany.

O boji, který zuřil mezi těmito stranami, svědčí i popis velké schůze německých nacionalistů v loketském hostinci "U Zlatého lva", kde autor ve výčtu návštěvníků „ze všech stavů“ nezapomněl s určitou dávkou škodolibosti zmínit ani „*nemalý počet přívrženců sociálně-demokratické strany, kteří tentokrát byli uvolněni ze stranické diktatury*“. Samotný program setkání vzorově vykresloval ideologii nacionalistického volebního spolku a zahrnoval kromě obvyklého obviňování ČSR z útluhu vůči jeho nedobrovolným německým obyvatelům i projev krajského sekretáře Franze Beera z Karlových Varů o tom, že světovou válku ve skutečnosti zavinili imperialističtí Angličané, francouzská mstivá propaganda, velkoruské a panslavistické tendence slovanských států a názory sociálně demokratického tisku před i během války. Ve stejném čísle Elbogener Zeitung z 18. dubna vyšel na straně tři také skoro celostránkový inzerát Deutsche Wahlgemeinschaft a na čtvrté straně článek v podobném

ladění o cílech jeho součásti Deutsche Nationalpartei. (Sokolovsko a vznik ČSR 1918-1921, 2009, č. 4)

V karlovarském volebním kraji měly volby velmi vysokou účast. Z 289 240 oprávněných voličů ve volebním kraji se zúčastnilo voleb celkem 264 423, což je 91,4 %. Pro utržení jednoho mandátu bylo potřeba v průměru 22 035 hlasů. V soudním okrese Loket se vítěznou stranou nepřekvapivě stali němečtí sociální demokraté, následovaní německými agrárníky a Německou volební vzájemností. Nejsilnější českou stranou se pak stala také nepřekvapivě ČSDSD. Přesné výsledky viz. tabulka:

	DSD	BdL	DWG	FSP	ČSDSD	Češi celkem
Loketsko	13 662	2194	1773	98	272	440
Kraslicko	11 018	1775	2405	6229	159	223
Falknovsko	10 713	3170	2977	55	872	1000
Celkem	35 393	7139	7155	6382	1303	1663

DSD - Deutsche Sozialdemokratie, BdL - Bund der Landwirte, DWG - Deutsche Wahlgemeinschaft, FSP - Freisoziale Partei, ČSDSD - Československá sociálně demokratická strana dělnická

V okrese Kraslice se pozice prohodily – na prvním místě DSD, na druhém ovšem Deutsche Wahlgemeinschaft a Bund der Landwirte s 1775 hlasy až třetí. Čeští sociální demokraté byli opět nejsilnější českou stranou se 159 hlasy. Falknovský okres představoval výraznou změnu, když německé sociální demokraty následovala v jiných okresech nepatrná strana svobodných socialistů Simona Starcka s 6229 hlasy, která tak měla více hlasů než Německá volební vzájemnost a Svaz zemědělců dohromady. 872 hlasů představovalo zase po Chebu druhý nejlepší výsledek českých sociálních demokratů v rámci volebního kraje. Celkem v těchto třech okresech obdržely české strany 1663 hlasů, hlavně zásluhou ČSDSD. Z 2039 voličů, kteří byli zaregistrováni v Lokti, odevzdalo své hlasy 1908, což odpovídá účasti 93,58 %. Hlasy si ve městě jednotlivé strany rozdělily takto:

DWG	DSD	DCSVP	BdL	němečtí liberálové	Češi	Židé	FSP
597	1046	169	23	33	23	13	4
31,29 %	54,82 %	8,86 %	1,21 %	1,73 %	1,21 %	0,68 %	0,21 %

DCSVP - Deutsche Christlichsoziale Volkspartei

V rámci celého volebního Karlovarského kraje získaly tři české strany, které se zde účastnily voleb, totiž národní demokraté, národní socialisté a sociální demokraté, celkem 7984 hlasů, což představovalo tři procenta všech odevzdaných hlasů. Zatímco tedy nacionalistické listy slavily triumf „*národních stran*“, Volkswille ten samý výsledek prohlásilo za vítězství socialistické idee a za katastrofální porážku Německé volební vzájemnosti, která, coby koalice dvou stran, získala v prvním kole pouze jediný mandát. DSD měla ve volebním kraji Karlovy Vary 49,85 % všech hlasů, což za porážku rozhodně nelze považovat, zvláště v porovnání s 16 % pro Deutsche Wahlgemeinschaft. Němečtí socialisté získali v kraslickém sousedním okrese 64 % všech německých hlasů, ve falknovském 43 % (ovšem včetně svobodných socialistů) a na Loketsku dokonce přes dvě třetiny všech německých hlasů – 79 %. I v karlovarském okrese získali 56 %. Výsledky například blízkého okresu Doupov, kde socialisté získali pětinu hlasů, jsou omlouvány jeho zemědělskou povahou. Za kraj Karlovy Vary se do parlamentu dostali sociální demokraté Oswald Hillebrand, Adolf Pohl, Franz Palme, Fanni Blattny a dr. Arnold Hollitscher, za Německou volební vzájemnost dr. Othmar Kallina a za německé agrárníky Josef Fischer.

I v senátních volbách byl výsledek podobný. Ve IV. volebním kraji, Louny-Karlovy Vary, bylo po druhém skrutiniu z 558 633 platných hlasů započítáno 74 692 hlasů pro Wahlgemeinschaft, ale 182 216 pro DSD. Bund des Landwirte měl hlasů 64 349 a ostatní strany pod čtyřicet tisíc. Výjimkou byla jen ČSDSD, která byla druhou nejsilnější stranou ve volebním kraji (kvůli Lounsku a jeho početnému českému obyvatelstvu) se 110 166 hlasy. Německá sociální demokracie tak v kraji získala čtyři senátory, dr. Karla Hellera, Antona Jarolima, Dominika Löwa a Wenzla Lorenze. Výsledky hlavních politických stran v jednotlivých okresech ukazuje tabulka:

	DSD	BdL	DWG	DCSVP	ČSDSD	Češi celkem
Loketsko	10694	2045	1625	490	245	330
Kraslicko	9184	1512	2045	1373	32	155
Falknovsko	10930	3436	3425	1616	743	900
Celkem	30 808	6 993	7 095	3479	1020	1385

Z českých stran se více prosadila pouze falknovská sociální demokracie se 743 hlasy, s mizerným výsledkem na Kraslicku, kde byla dokonce o jeden hlas překonána národními demokraty. Vzhledem k nepatrnému počtu Čechů v okrese ale nešlo o nic překvapivého. Vstup německých stran do parlamentu byl patřičně oslaven i místním tiskem. Podle jednoho článku byla „česká politika vybudována od založení své vlastní republiky tak říkajíc na základě francouzského šovinistického bludu vítězství. Že tyto fundamenty a základy nemohly mít žádnou zvláštní odolnost a trvanlivost bylo jasné, bylo to ale jimi buď pro opojení vítězstvím, nebo úmyslným zneuznáním stavu věci s rozhořčením odmítnuto... Až přišly konečně volby! A je nutno říci, byl nejvyšší čas. Neboť co Češi neumí, totiž šetřit a pracovat, dokáží snad jiné národy a jejich vůdci lépe.“ (Elbogener Zeitung, č. 17, 25. 4. 1920)

A podobně cítili i čerstvě zvolení němečtí poslanci ve svém pozdravu voličům:

“Rozníceni žhavou láskou ke svému, v jeho neštěstí tím více milovanému lidu, kráčíme do národního shromáždění s pevným cílem před očima, dobýt našemu lidu nezczitelné právo na sebeurčení a jeho svobodu.“ (Elbogener Zeitung, č. 22, 30. 5. 1920)

Ani účast ve vládě neznamenal, že se vedení německých sociálních demokratů zřekne starých myšlenek na právo na sebeurčení, ovšem nyní byly prosazovány pod požadavkem odstranění veškerého nacionálního nepřátelství a ustavení národních celků na půdě republiky ve formě samosprávných těles. Doba sociálně demokratického boje za odtržení německého sídelního území od Československé republiky tak **definitivně skončila**. (Sokolovsko a vznik ČSR 1918-1921, 2009, č. 4)

8 NACIONALISMUS A JEHO VLIV NA KARLOVARSKU

Příklad tehdy tendenčních programových úvah místních politických elit poskytují například *Elbogener Zeitung* které v několika člancích mimo jiné tvrdí: „*Zaplaví nás čeští dělníci, úředníci, na okresním hejtmanství bude úřadovat český paša, český soudce bude soudit Němce a jednání bude z větší části v češtině, na své zastupování si budeme muset najímat české advokáty.*“ (Sokolovsko a vznik ČSR 1918-1921, 2009, č. 4)

8.1 Spolky

Za důležité pokládám alespoň nastínit činnost spolků, protože se domnívám, že ony spolky mohly pro většinu obyvatel sloužit i jako jakýsi informační zdroj. Což těmto spolkům dávalo neskutečně velký vliv. V dnešní době máme s internetem či jinými sdělovacími prostředky neomezené možnosti jak čerpat z různých informačních zdrojů. V tehdejší ještě tolik neurbanizované době, by se dalo říct, že tuto roli zastupovaly právě spolky. A ani v oblasti Karlovarska tomu nebylo jinak. Chtěl bych tím poukázat na fakt, jakou měrou spolky ovlivnily smýšlení tehdejších obyvatel.

Potřeba ideologického vyjádření a orientace se dostala do fatálního rozporu s politickou organizací sudetoněmeckých občanů, které nutila hledat nové výrazové prostředky. Jako základna takových aktivit se nabízela rozvinutá síť spolků, která ve stejném rozsahu a beze změn přežívala i za československé republiky. Ztráta spojení s organizacemi v Rakousku jim nezpůsobila zásadnější otřesy díky přirozeným sudetoněmeckým tradicím, zaručujícím neporušenou kontinuitu. Družstva, profesní zastoupení, spolky lidového vzdělávání, ochranné spolky atd. sdružovali v husté síti organizací většinu sudetoněmeckého obyvatelstva a nabízela možnost nejrůznějších kolektivních aktivit. Členství ve dvou či více spolecích nebylo výjimkou. Z toho důvodu posílilo postavení těchto nepolitických subjektů, ubírajících politickým stranám potřebnou energii a loajalitu, které však v činnosti spolků vyšla naprázdno. Kvůli jejich nadbytku a nejasným cílům byla pro práci politických organizací nezbytná existence paralelních funkcí, což směřovalo k „institucionálnímu zdvojení“ občanských stran. Tento organizační marast rozměňoval významový obsah stran (Jaworski, 2004, str. 64)

Národnostní spolky a svazy je třeba hodnotit jako nezbytný organizační a ideologický předstupeň. Většina těchto svazů vznikla už v habsburské monarchii jako ochrana proti údajně

hrozícímu ekonomickému a kulturnímu útlaku ze strany Čechů. Také v Československu si zachovaly „charakter názorových společenství (...) a nadále sloužily především k pěstování a potvrzování postojů zájmové skupiny“. Velká část jejich členstva se pak logicky stavěla velmi skepticky ke zřejmě ještě možnému vnitrostátnímu česko-německému vyrovnání a v každém případě sympatizovala s **negativistickými** stranami, protože proklamovaná „nadstranickost“ znamenala ve skutečnosti odmítání stranického systému, tedy parlamentní demokracie. Intenzitu vnitropolitického vlivu těchto vlasteneckých svazů lze vyčíst z toho, že jenom Německý tělovýchovný svaz (Deutscher Turnverband), Svaz Němců (Bund der Deutschen) a Německý kulturní svaz (Deutscher Kulturverband) měly v roce 1923 celkem téměř 600 000 členů. Z celkového množství je však nutné odečíst případy několikanásobného členství. Německý kulturní svaz, který byl sudetoněmeckým nástupcem Německého školního spolku, založeného v roce 1880, kvůli financování německých škol a školek v jazykově smíšených oblastech habsburské monarchie, měl koncem 20. let minulého století téměř 500 000 členů (Küpper, 2010, str. 39).

8.2 4. března 1919 – Symbol odepřené integrace

Jeden příklad za všechny. Možná by někomu tato událost příliš nedávala smysl a dotyčný by mohl dojít k závěru, že nikterak zásadně nesouvisí s politickým vývojem na Karlovarsku. Mohl by argumentovat tím, že to byla jedna z dalších protestních akcí, která bohužel skončila tragicky. Já osobně na to mám jiný pohled, ihned vysvětlím. Tato událost je ukázkový příklad politického vývoje na Karlovarsku, je zde cítit silný odpor k tolik nenáviděné republice a snaha připojit se, i za cenu narušení územní celistvosti, k národnostně bližšímu státu, jež v tomhle případě mělo být Německé Rakousko. A pokud se nepletu, dodnes je toto datum symbolem útlaku ze strany Čechů, symbolem odepřené integrace.

Projevy tohoto otevřeného nacionalismu se rychle dostávaly mezi lid, strádající nesmírným hladem, zimou, nemocemi a bídou. Za takového stavu sílila i u prostých lidí podpora Deutschböhmen a nenávisť k nové Československé republice.

Projevy nacionalismu v roce 1919 sílí úměrně se slábnoucím postavením Deutschböhmen. Vedení vkládá zbytek nadějí na záchranu samostatnosti do rukou vítězných dohodových velmocí a presidenta Wilsona. Současně organizuje v Karlových Varech velkou manifestaci za právo na sebeurčení, za svobodu a nezávislost, za zabezpečení výživy, proti

hospodářskému, politickému i kulturnímu útlaku. Manifestace se “šikují“ ve všech městech karlovarského kraje. (Jakš, 1962, str. 40)

8.2.1 Karlovy Vary během 4. března 1919

Dne 4. března 1919 se v okolí Karlovarského divadla sešlo na 25 000 lidí. Manifestace skončila tragickým koncem. Po skončení projevu se hloučky demonstrantů vydali před hotel Trautwein (dnešní Kriváň), kde byla umístěna československá posádka. Co se pak odehrálo, není přesně zjištěno. Jedni tvrdili, že bylo z davu střeleno na vojáky. Rozhodně však byla vystřelena salva do davu. Byli usmrceni tři lidé z řad demonstrujících a osm raněných, na straně vojska byly tři těžce a dva lehce zranění. K dalšímu incidentu došlo na tomtéž místě, při potyčkách s vojáky byl zastřelen další člověk a několik dalších bylo zraněno.

Rozbouřenou situaci řešila Okresní správa politická (OSP) uzavřením hotelů a restaurací, vojsko obsadilo nádraží a byla provedena příprava pro vyhlášení stanného práva. Střety s vojskem pak následovaly v okolních obcích (Nové Všeborovice, Dvory, Rybáře). Celkem bylo při střetech s vojskem 6 německých obyvatel zastřeleno a 9 z řad z řad demonstrantů zraněno. Demonstrace probíhaly i v Lokti, Sokolově (účast okolo 8 000), v Kraslicích (10 000), ve Žluticích (7 000), v Nejdku (7 000), v Aši až kolem 10 000 demonstrantů. V Chebu došlo den před tím k srážkám, při nichž byli tři demonstranti zastřeleni. Střety s tragickými následky se odehrály i v dalších krajích českého pohraničí, zejména ve Stříbře a v Kadani (Sborník Archivních prací 1, 2007, str. 158-159).

Při vyšetřování karlovarských událostí bylo konstatováno, že vinu na událostech nese OSP, která nereagovala na požadavek velitele posádky a nevyslala na místo událostí příslušné úředníky k uklidnění situace ani nezabezpečila aktivní účast policie, která se dostavila na místo až po incidentu. ČTK ve své zprávě uvedla, že českoslovenští vojáci použili zbraní až po napadení demonstranty, dokonce až poté, co byli někteří vojáci zraněni. Německá strana připouštěla, že někdo z davu vystřelil poplašnou ránu a ani nepopřela, že byla vyvolávaná hanlivá hesla proti Československu (Sborník Archivních prací 1, 2007, str. 163).

Politování hodné události nelze ničím odčinit ani zahladit. Pro budoucnost zůstávají trvalým varováním před nacionalismem a jeho zneužitím pro řešení politických problémů.

Zdá se však, že takovéto varování, zůstalo nevyslyšeno. Na pohřbu zastřelených v proslovech a následně i v prohlášení předsednictva německé sociálně demokratické strany vystupují výhrůžky v pokračování nacionalistické činnosti. V prohlášení je uvedeno: „ *Nikdy se*

nemůžeme osvobodit jako třída a nikdy nemůžeme dosáhnout velkého socialistického cíle, dokud jsme národnostně utlačeni. Proto je naší povinností vést boj o svobodu v Deutschböhmen a proto budeme připraveni přinést každou oběť v tomto boji.“ (Jakš, 1962, str. 41).

8.3 Vliv nacionalismu na jednotlivce

Broumovský rodák, doktor filozofie Alois Baeran (nar. 1872), školský úředník, hrál již před první světovou válkou významnou úlohu. Národně politický týdeník středního stavu, založený v roce 1912, Brüner Montagsblatt, vedl Baeran v nezměněném bojovém stylu i po roce 1918. Roku 1922 se jako německonacionální poslanec „proslavil“, když hodil smrdutou bombu do Poslanecké sněmovny v Praze a musel na přechodnou dobu uprchnout do Bavorska. Po návratu do ČSR byl odsouzen za veřejné násilí a špionáž ve prospěch Maďarska ke čtyřem letům těžkého žaláře. Kvůli špatnému zdravotnímu stavu byl Baeran předčasně propuštěn a lázeňského pobytu v květnu 1925 v Karlových Varech využil k útěku. Ačkoliv tehdejší předseda DNP Longmann varoval odpovídající místa a osoby před spoluprací s Baeranem, měl i mimo Sudetoněmecký vlastenecký svaz dostatek příležitostí vystupovat v roli mluvčího sudetoněmeckých Němců. Téměř chromý a slepý „evangelista ze Sudet“ promlouval jako potulný mučedník a ztělesnění sudetoněmeckého utrpení na četných demonstracích a přednášel nenávistné tirády proti „Tschechei“, jež pramenily z osobního prožitku (Jaworski, 2004. str. 127).

8.4 Vliv nacionalismu na politické strany

Poučná je v této souvislosti malá brožura DNP z roku 1926: ALLGEMEINE Grundätze der deutschen nationalen Politik“ (Obecné zásady německé národnostní politiky), obsahující jakýsi ideologický program. „Svoboda ve Fichtově pojetí“ se pozvedá na ideál, předpokládá se „daná přirozenost národního ducha“ a kosmopolitní cíle: „Programový výbor“, jak se zde píše, „se plně shodl na nutnosti zastávání nikoliv sudetoněmecké, nýbrž celoněmecké politiky, avšak takové politiky, jež prospívá rozvoji celého lidstva.“ Tak obecné myšlenky ale samozřejmě nemohly oslovit konkrétní publikum, proto se strana obracela na „slušné lidi“ a snažila vzbudit jejich zájem o politiku. Stranickou politiku – znělo téměř omluvně – musíme provozovat, protože se nelze angažovat pouze v ekonomice nebo kultuře. Program byl adresován sudetoněmeckým ochranným spolkům s velkou členskou základnou, což se rovnalo výzvě k politizaci jejich práce. Avšak národně politický program DNP ani v nejmenším nepřesahoval proklamace apolitických lidových organizací. Proto se zdá příhodné nehledat

relativně nízkou přitažlivost DNP, ale i DNSAP v zásadním aktivistickém postoji sudetoněmeckého obyvatelstva, nýbrž ji vysvětlit skutečností, že starší ochranné spolky měly výhodu nad mladými stranami v argumentech a počtu členů, které odčerpávaly sudetoněmecké národnostní politice. Jelikož značná část národních předáků byla současně členy některé ze stran, nastala zvláštní situace, kdy se většina jejich „přívrženců“ nacházela mimo vlastní stranu, takže stranická politika nemohla využívat tohoto bohatého zdroje. Současně můžeme předpokládat, že mnozí představitelé DNP a DNSAP se v nadstranické práci skutečně snažili zbavit svého nepřítis pevného politického mandátu co by otravné povinnosti, aby se mohli plně angažovat v národnostním boji (Jaworski, 2004, str 65)

9 ZÁVĚR

Politický vývoj na Karlovarsku během a po roce 1918 prošel významnou změnou.

Představitelé německých politických stran jednotně odmítli nové geopolitické uspořádání ve střední Evropě, což mělo samozřejmě dopad na celé Karlovarsko, jelikož majoritu zde tvořilo německé obyvatelstvo. S tím souvisí postavení v tzv. Deutschböhmen, kterého bylo Karlovarsko významnou součástí. Co se týče postavení v nově vzniklé republice, Karlovarsko bylo logicky jednoznačně proti začlenění do nové republiky. Dokonce byl zpočátku jistý náznak sjednocení politických stran, hlavně mezi DNP v čele s Rudolfem Lodgmanem a DSAP v čele s Josefem Seligerem, avšak toto spojení bylo ryze účelové. Mělo za cíl jediné a to autonomní postavení již zmíněné Deutschböhmen. Později se rozchází v zásadních programových otázkách.

S postupným nelehkým vývojem vztahů do jisté míry hrozila občanská válka. A věřím, že za jiných okolností by i nastala. K postupnému uvolňování vzájemných vztahů došlo díky aktivistickým stranám a později i k plodné spolupráci s Prahou. Ovšem byly tu strany, jež se nedokázali smířit s osudem, který jim byl v jistém slova smyslu vnucen, což samozřejmě neslo s sebou mnoho obtíží. Prokazatelně například docházelo k protistátní činnosti. Tyto strany samozřejmě působily i na Karlovarsku a z počátku významně utvářely radikálnější formu nacionalistického smýšlení. Faktem ale také zůstává, že tyto negativistické strany nikdy nenabýly takového významného postavení, aby dlouhodobě narušily chod Karlovarska. Jednalo se o strany DNP a DNSAP.

Naznačil jsem, že významná změna byla i ideologická. Podle mého názoru totiž DSAP, silicím tlakem jak uvnitř strany, tak událostmi zvenku, zvolila do jisté míry odlišný postoj, nežli byl ten tradiční. Někdo by mohl namítat, že tato strana jednala pouze v národních zájmech, které obyvatelstvo automaticky očekávalo. A měl by vlastně pravdu. Nicméně, silný vliv nacionalismu zde zkrátka byl. Podle mého názoru později velice odlišný od ryze nacionalistických stran působících v pohraničí, což se nejvíce projevilo hned při prvních oficiálních volbách v roce 1919, kdy neutvořila společnou kandidátku s ostatními stranami. Přesto tato strana představuje typický příklad odlišných forem pojetí nacionalismu. I přes značné aktivistické tendence, tento model nacionalismu stále udržovala nepřetržitě po dobu svého fungování. Mimochodem tento model je stále aktuální ve všech Evropských (národních) státech.

Nacionalismus byl trend celoevropský, navíc do jisté míry byl i přirozený s ohledem na jeho vlastenecký důraz, který byl aspoň podle mého názoru, někdy špatně chápán. Další důvod byla i ekonomická konkurence a konečně jazyková bariéra. A tak například přijetí Deutschböhmen, jako národní platformy, byl vlastně přirozený proces. A jelikož se vize autonomie či začlenění s Německým-Rakouskem do Německé říše nenaplnila, docházelo k nacionalisticky laděným incidentům, které vyvrcholily v roce 1938 a vyústily v neslavný konec a v podstatě k celkovému zdiskreditování především nacionálního socialismu, ale i nacionalismu jako takového, o řadu let později.

Přesto odsoudit takto nacionalismus je velice pohodlné. Zkusit ho pochopit v kontextu s dobou je, domnívám se, i pro zkušené sociology a historiky, velice obtížné. Přesto se pokusím lépe objasnit závěr, ke kterému jsem došel.

Nacionalismus je věcí osobitou, proto je třeba chápat nacionalismus jako individuální postoj. Z toho důvodu se tak ztotožňuji s Rádlovým výkladem pojetí národa. Nacionalismus byl právě silný především duchovně. Uvědomme si, jaký je po roce 1848 rozvoj politický, vědecký, literární a také ekonomický, což jsou přesné aspekty Rádlova duchovního pojetí národa. Plně chápu jeho silný otisk do tehdejší společnosti. Ruku v ruce s kulturou jako nositelkou národní hrdosti, nacionalismus přímo vzkvétal. Nelze se proto divit, že se později dostává i do politického spektra.

Liberalismus dostává mocného protihráče, jenž pod přímým vlivem de facto národního obrození, přejímá pojetí nacionalismu spíše kmenového typu, podle mě tedy Pro-radikálnější křídlo nacionalismu. Samozřejmě nesmím zapomenout na nejmladší sestru, socialismus v podání sociální demokracie. A také bych neměl opomenout konzervativní, křesťanskou ligu. Neuvěřitelné množství variant nabízí pestrost politického prostředí, nejen na Karlovarsku. Důležité však je jedno. Do jisté míry každá tato ideologie je přímo či nepřímo ovlivněna nacionalismem.

Proto lze chápat nacionalismus jako obranný a útočný – duchovní a kmenový. Obranný v tom smyslu, kdy jsou právě ohrožovány především intelektuální aspekty národa. Krásný příklad by mohl být český jazyk a německý jazyk, přímo národní klenoty obou národů. A útočný (radikální), protože nejlepší obrana je jak jinak útok, máme zde zajímavou formu radikálního nacionalismu, který naprosto odmítá dialog. A pod záštitou ochránce kmene-národa, přímo ohrožuje integritu a svobodu jednotlivce potažmo celého etnika. Krásný příklad by mohl být opět český a německý jazyk nicméně už jako politický subjekt zájmu. Samozřejmě nesmím

také zapomenout na antisemitismus, což je kapitola sama pro sebe, zde radikální formy nacionalismu přímo stavěly na jistých základech a tuto formu xenofobie plně podporovaly. Karlovarsko ostatně nebylo výjimkou. Dalším zajímavým jevem byl pro mě obrovský vliv spolků. Bohužel jsem se nemohl spolky zabývat podrobněji, neboť svým rozsahem a významem by zasloužily sáhodlouhou novou práci. Přesto se domnívám, že byl jejich význam, nejen pro Karlovarsko, velice zásadní.

Za největší propast mezi oběma národy po jazykové bariéře považuji neschopnost najít společnou identitu k jedné zemi. Jakési platformy nadnárodního celku.

A jelikož následné střety, cyklicky se stále opakující, nemohou nikdy skončit. Dostáváme se do bludného kruhu vzájemných útoků, kde automaticky každý chápe svou roli jako obrannou. A v citlivých dobách, jako byl právě rok 1918-1920, můžeme přímo sledovat prudký nárůst těchto vzájemných útoků. Pro mě právě zde, pokusem vytvořit provincii Deutschböhmen, byl zpečetěn osud našich národů. Na druhou stranu, argument typu neporušitelnosti historických hranic Českého státu, je absurdní, už jen z důvodu vzniku Slovenska.

Karlovarsko bylo významnou součástí pokusu o vytvoření autonomní provincie a politické vedení bylo připravené bránit své právo na sebeurčení. Pokusem o odtržení Karlovarska z nově vznikajícího státu, byly brány tehdejším obyvatelstvem kladně, až na některé výjimky z řad velkostatkářů a továrníků. Svobodná vůle přihlásit se k německému národu byla přijímaná téměř jako povinnost. Secese podle mě byla logickým vyústěním dané situace v kontextu s celoevropským nacionalismem, rozhodně nebyla výjimkou, ba naopak. Narážím tím například na vznik Podkarpatské Rusi či Lemko-rusínské republiky. Samotné Československo bylo taktéž takovým vyústěním. Jen s tím rozdílem, že svůj národní stát měli garantovaný a posvěcený vítěznými mocnostmi a do jisté míry byl životaschopný. Podle mého názoru se úžasná Masarykova politika postarala o malý zázrak. Nutno podotknout, že velkou zásluhou Masaryka také dochází k prvním snahám o sblížení mezi německy hovořícími obyvateli a česky hovořícími obyvateli.

Československo přesto zaujalo jednoznačný a předpokládaný postoj. Naprosto odmítlo uznat jakékoliv formy autonomie Deutschböhmen. Zdánlivě neřešitelná situace byla pak vyřešena v celku rychle a to preventivním obsazením pohraničí a tedy celého Karlovarska.

Deutschböhmen však přetrvává jako ideologický pojem a na čas se stává sjednocujícím prvkem politických hnutí. Tehdy se právě významně angažuje DSAP, podle mého soudu pod přímým vlivem radikálnějšího nacionalismu, coby koordinátorem dělnických stávek.

V souvislosti s volbami do vídeňského parlamentu se pak stala tragická událost v podobě

násilného potlačení manifestace za právo na národnostní sebeurčení. Symbol odepřené integrace. Což opět podle mého soudu mělo trvalé následky na politický vývoj nejen na Karlovarsku.

Komunální volby byly jakýmsi prvním náznakem možné spolupráce. Většina stran se ustanovila v roce 1919 kvůli možnosti kandidovat do komunálních voleb, čímž v podstatě nepřímou potvrdily a uznaly ČSR. Nacionální pnutí uvnitř Deutschböhmen bylo postupně zmírňováno a parlamentní volby roku 1920 byly významným krokem, jež ukončily vládu Revolučního národního shromáždění. To byl bezpochyby pozitivní krok, s ohledem na dlouhodobější a hlubší spolupráci obou národů. Na Karlovarsku proběhly volby bez větších problémů a naprosté vítězství DSAP, ani zde nebylo výjimkou.

Mým záměrem bylo pokusit se zmapovat politický vývoj na Karlovarsku a také se pokusit lépe objasnit vliv nacionalismu nejen na politické spektrum. Touto prací jsem chtěl dokázat, že nacionalismus byl v pohraničních oblastech silně zakořeněn ještě před vznikem ČSR. Jeho tehdejší vliv byl obrovský, a v podstatě udával směr. V následujících letech (po r. 1918) pomalu ustával, ale nezmizel. Co se pak týče nacionálního socialismu, poukázal jsem na fakt, jak hluboce byl zakořeněn v pohraničních oblastech a tedy na i Karlovarsku, ještě před příchodem SdP na politickou scénu.

Odepřená integrace a znemožnění tzv. secese v podobě Deutschböhmen měla dalekosáhlý vliv na budoucí vývoj mezinárodní i tuzemský. Zůstala nezapomenutá a byla vryta do paměti tehdejšího obyvatelstva. Špatná interpretace nového státu z řad českých představitelů, kteří byly taktéž silně ovlivněny nacionalismem, nedovolil sebemenší ústupek či náznak sounáležitosti či snad projev jisté empatie nad německým obyvatelstvem. Což se samozřejmě projevilo nenávistí k nově vzniklému státu a způsobilo přirozený odpor tehdejšího obyvatelstva. Neochota vyslyšet volání a částečná přehlížení, mělo fatální důsledek na politický vývoj v karlovarské potažmo celé oblasti tzv. Deutschböhmen.

Významným mezníkem, jakým byl rok 1918, můžeme přímo sledovat vznik naší soudobé epochy. Podle mého osobního názoru, jsme stále neuvěřitelně ovlivněni událostmi, které započali v tomto roce. Tvář Karlovarska je dnes naprosto jiná, důsledek již zmíněných klíčových událostí, které následně vyvrcholily roku 1938-1939 a 1945-1946. Je politování hodné, že zrovna takový konec postihl dva tak kulturně blízké národy.

SOUHRN

V této práci, zabývající se politickým vývojem na Karlovarsku kolem roku 1918, v éře vznikající první republiky, se střetávaly koncepty dvou ideologií (přesněji řečeno dvou politických zájmů, proklamované jako zájem národní) silně ovlivněné nacionalismem na obou stranách.

Tato práce nechce obhajovat praktiky vznikajícího Československého státu ani jedno straně odsoudit pokus o secesi tzv. sudetských Němců v rámci jejich práva na národnostní sebeurčení, profilované vznikem Deutschböhmen. Chce objektivně formulovat vývoj politický, ale současně také společenský.

Cílem práce je poukázat na negativní vliv nacionalismu, ať už českého nebo německého, který nepřipouštěl politický ani jiný kompromis. A co je vůbec nejhorší, mnohdy se za něj platilo tím nejcennějším, a to lidským životem.

Toto téma jsem si vybral z jediného prostého důvodu, vrůstající nacionalismus je opět velice aktuální a nejen na Karlovarsku. Jeho sílící tendence ovlivnit společnost nápadně připomínají situaci dob minulých, která vyústila v tak neblahý a smutný konec, několik set let trvajícího, nebojím se říci ve směs kladného vztahu mezi občany jedné země, avšak různých etnik.

SUMMARY

This work deals with a political development in Karlovy Vary region in about 1918, in the period of the beginning of the first republic, where concepts of two ideologies met (to be more exact two political interests, proclaimed as national interests met) while both of them were strongly influenced by nationalism.

This work does not want to defend sharp practice of the arising state of Czechoslovakia nor condemn the attempt of secession of the so called Sudeten Germans within their right of national self-determination profited by arising of „Deutschbohmen.“ It wants to formulate a political development as well as a social development at the same time.

The aim of this work is to point out a negative effect of Nationalism, whether it was Czech or German, which did not admit a political or another compromise. Moreover, the worst thing is that they often paid for it with the most valuable thing, with a human life.

I chose this theme for one simple reason and that is the growing Nationalism which is now very topical again, not only in Karlovy Vary region. Its growing tendency to influence the society strikingly resembles the situation of past times which resulted in such a harmful and sad end, a few hundred years lasting relation, I dare to say a quite positive relation among the citizens of one country but of different ethnic groups.

10 SEZNAM LITERATURY

KNIHY:

BERAN, Jiří... [et al.]. **Dějiny Karlovarského kraje**. 1. vyd. Karlovy Vary : Karlovarský kraj, 2004. 207 s. ISBN 80-239-3477-5.

FALTYS, Antonín. **Karlovarsko proti fašismu a válce**. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1976. 189 s.

FALTYS, Antonín. **Vznik československého státu a Karlovy Vary: 1918-1988: z bojů o dnešek**. V Karlových Varech: Komise regionálních dějin OV KSČ, 1986. 35 s.

FALTYS, Antonín. **Za rudým praporem: z počátků dělnického hnutí v západních Čechách**. 1. vyd. Plzeň: Západočeské nakladatelství, 1980. 106 s.

GIEGOLD, Heinrich. **Češi a Němci: historie sousedských vztahů**. 2. vyd., V českém jazyce 1. [Cheb]: AEK, 2002. 96 s.

JAKŠ, Alfréd. **Karlovarsko na předělu dvou epoch 1917-1921**. 1. vyd. Plzeň: Krajské nakladatelství, 1962. 131, [3] s.

JAWORSKI, Rudolf. **Na stráži němectví nebo v postavení menšiny?: sudetoněmecký národnostní boj ve vztazích výmarské republiky a ČSR**. Vyd. 1. [Praha]: Pražská edice, 2004. 270 s. Historica. ISBN 80-86239-09-8.

JÍLEK, Tomáš. **Kapitoly z historie západních Čech 20. století**. V Plzni: Západočeská univerzita, Ústav celoživotního vzdělávání, 2010. 68 s. Edice Univerzity třetího věku. ISBN 978-80-7043-927-2.

KOSCHMAL, Walter. **Češi a Němci: dějiny - kultura - politika**. Vyd. 2. Praha: Paseka, 2002. 473 s. ISBN 80-7185-482-4.

MAZUR, Arnošt. **Kořeny fašismu sudetských Němců v Československu : bibliografický výběr sudetik z let 1918-1939**. Opava: Slezský ústav ČSAV, 1963. 131 s.

RÁDL, Emanuel a BROKLOVÁ, Eva, ed. **O německé revoluci; K politické ideologii sudetských Němců**. V tomto souboru vyd. 1. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2003. 143 s. ISBN 80-86495-17-5.

Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948. Praha: Gallery, 2002. 304 s. ISBN 80-860010-55-4.5

VEBER, Václav a Pavel MAREK. **Dějiny Rakouska: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004**. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2002, 727 s. Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 80-710-6491-2.

ŘEHÁČEK, Karel. **Němci proti Československu na západě Čech (1918-1920)**. Plzeň: [Karel Řeháček], 2008. 182 s. ISBN 978-80-254-3358-4.

Sborník k dějinám dělnického hnutí a KSČ na Karlovarsku. 1. vyd. Karlovy Vary: Okresní výbor KSČ, 1978. 365 s.

BYSTRICKÝ, Vladimír. **Západočeský historický sborník 4.** Plzeň: Státní oblastní archiv v Plzni.

SEIBT, Ferdinand. **Německo a Češi: Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy.** 1. vyd. Praha: AV ČR, 1996. 464 s. rejstřík. ISBN 80-200-0577-3.

KÜPPER, René. **Karl Hermann Frank (1898-1946): politická biografie sudetoněmeckého nacionálního socialisty.** Vyd. 1. Překlad Blanka Pscheidtová. Praha: Argo, 2012, 381 s. Ecce homo, sv. 17. ISBN 978-802-5705-216.

OLIVOVÁ, Věra. **Dějiny první republiky.** Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2000, 355 p. ISBN 80-718-4791-7.

MALÍŘ, Jiří a Pavel MAREK. **Politické strany: vývoj politických stran a hnutí v českých zemích a Československu 1861-2004.** Vyd. 1. Brno: Doplněk, 2005, 1021 s. ISBN 80-723-9180-1.

KÁRNÍK, Zdeněk. **České země v éře První republiky, 1918-1938.** 1. vyd. Praha: Libri, 3 v. ISBN 80727711913.

BERAN, Ladislav Josef. **Odepřená integrace: systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československé republice 1918-1938.** 1. vyd. Praha: Pulchra, 2009, 438 s. 2. sv. ISBN 978-808-7377-024.

ČLÁNKY:

AUGUSTIN, Milan, 1960-. **4. a 5. březen 1919 v Karlových Varech.** Historický sborník Karlovarska, 1993, č. 1, s. 135-144.

SANDER, Rudolf. **Sudetští Němci a ČSR v letech 1918-1938 ve světle archivních dokumentů.** Sborník archivních prací. 2007, roč. 57, č. 1, s. 157 - 236. ISSN 0036-5246.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Sokolovsko a vznik ČSR 1918-1921, část 4. [online]. Chodov, 2009 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_13309.html

DIPLOMOVÉ PRÁCE:

KOPAL, Jan. **Politické strany v politickém systému I. republiky** [online]. Brno, 2009 [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/210864/pravf_b/Bakalarska_prace_-

_finalni_verze.pdf Bakalářská. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jiří Kroupa.

VALDMAN, Ladislav. **Česko-německé vztahy v období let 1918 - 1939** [online]. Praha, 2012 [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: <http://isis.vse.cz/zp/109197> Bakalářská. Vysoká škola ekonomická, Fakulta mezinárodních vztahů. Vedoucí práce Zdeněk Veselý.

ZATLOUKALOVÁ, Lucie. **Vztahy Čechů a českých (sudetských) Němců v éře 1. republiky na území Československa** [online]. Brno, 2008 [cit. 2013-06-06]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/123654/pdf_m/Vztahy_Cechu_a_ceskych__sudetskych__Nemcu_v_ere_prvni_republiky_v_CSR.pdf Diplomová. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Jiří Nolč.

11 PŘÍLOHY

PŘEHLED ROZHODUJÍCÍCH POLITICKÝCH STRAN PŮSOBÍCÍ NA KARLOVARKU V OBDOBÍ PRVNÍCH DESETI LET ČSR

Strana	Německý název	Český název
DSAP	Deutsche socialdemokratische Arbeiterpartei	Německá sociálně demokratická dělnická strana
BdL	Bund der Landwirte	Němečtí agrárníci
ChSP	Christlich soziale Partei	Křesťanští sociálové
DNP	Deutsche nationale Partei	Německá nacionální strana
DNSAP	Deutsche nationale socialistische Arbeiterpartei	Německá národně socialistická dělnická strana
KSČ		Komunistická strana Československá

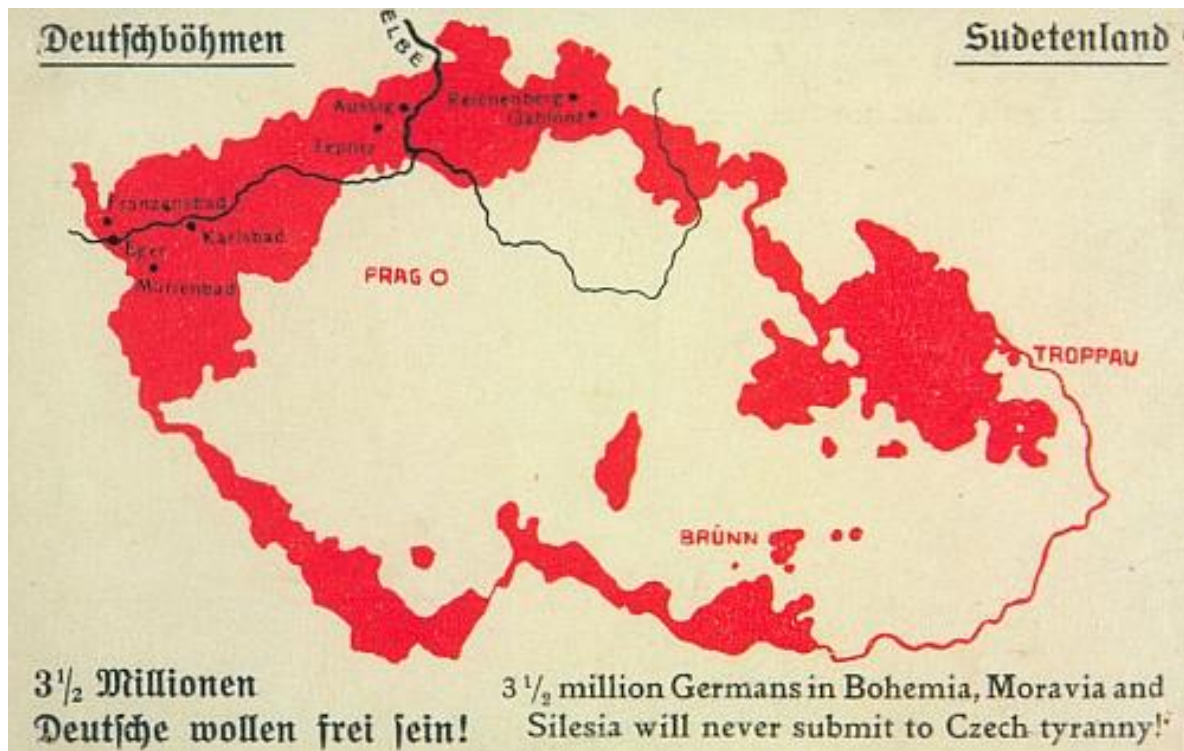
Zdroj: Antonín Faltýs, Karlovarsko proti fašismu a válce.

VOLEBNÍ VÝSLEDKY V ROZHODUJÍCÍCH OBDOBÍ PRO KARLOVARSKO

Pol. strana	1920	1925	1928	1929
DSAP	131 823	84 026	86 554	106 483
BdL	52 140	72 414	49 860	49 017
ChSP	16 367	29 694	43 107	43 193
DNP	-	32 434	37 304	31 764
DNSAP	42 484	22 345	21 719	25 772
KSČ	-	27 345	37 484	37 377
	Volby do Poslanecké sněmovny	Volby do Poslanecké sněmovny	Volby do Obecních zastupitelstev	Volby do Obecních zastupitelstev

Zdroj: Antonín Faltýs, Karlovarsko proti fašismu a válce.

POHRANIČNÍ OBLAST NĚMECKÝCH ČECH (TZV. SUDET)

Zdroj: Karel Řeháček, Němci proti Československu na západě Čech (1918-1920)

ČTRNÁCT BODU PREZIDENTA WILSONA (8.1. 1918)

Prezident Wilson jasně formuloval nové zásady vztahů mezi zeměmi a principy světového řádu, které měly nastoupit místo zprofanované politiky tajných smluv a spojenectví v evropské politice. *Body 1.-5. se věnují zásadám poválečné spolupráce, body 6.-13. hovoří o vytvoření poválečného uspořádání světa na základě zásady sebeurčení národů a vzniku etnických státních hranic nezávisle na výsledcích války, poslední bod č. 14 se týká vzniku mezinárodní organizace:*

1. **Odstranění kabinetní diplomacie.** Změna stylu chování států, tajná zákulisní diplomacie měla být nahrazena otevřenou mezinárodní diplomacií s cílem udržovat mír.
2. **Svobodná mořeplavba.** V mezinárodních vodách měla platit absolutní svobodná plavba a také právo rovného ke svobodným zdrojům surovin.

3. **Odstranění překážek mezinárodního obchodu.** Cílem bylo vytvoření svobodného, liberálního obchodního systému ve světě, prostřednictvím odstraňování obchodních překážek.
4. **Omezení zbrojení.** Všechny státy a národy se měly podílet na procesu odzbrojování.
5. **Vyřešení koloniální otázky.** Koloniální otázky a problémy se měly řešit nestranně s přihlédnutím k názoru domorodého obyvatelstva
6. **Evakuace cizích vojsk z ruského území.** Německá vojska měla být stažena z okupovaných území v Rusku.
7. **Obnova suverenity Belgie.** Mělo dojít k znovuoobnovení nezávislé Belgie
8. **Navrácení Alsaska-Lotrinska Francii.** Francie měla být obnovena v předválečných hranicích a navíc měla opět získat Alsasko- Lotrinsko
9. **Italské hranice podle národnostního principu.** Co nejpřesněji vytvoření italských státních hranic na základě etnických hranic.
10. **Vytvoření předpokladů pro autonomní vývoj národů Rakousko-Uherska.** Národy žijící v Rakousku-Uhersku měly obdržet autonomní status.
11. **Ukončení okupace Rumunska, Srbska a Černé Hory a zajištění přístupu Srbska k moři.**
12. **Nezávislost Turecka, autonomie pro neturecké národnosti Osmanské říše.** Turecko mělo také zajistit svobodnou plavbu úžinami Bosporem a Dardanelami.
13. **Zřízení nezávislého Polska s přístupem k moři.** Polsko mělo mít přístup k Baltskému moři.
14. **Založení Společnosti národů.** Tato organizace měla za úkol garantovat dodržování mezinárodního práva, územní nedotknutelnosti a politické nezávislosti každého z členských států. Byl zde uplatněn princip rovnosti všech členů, bez rozdílu mezi malými a velkými státy.

Zdroj: Z.Veselý, 2000, str. 49-51